

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

AKADEMİK ORTAK

AKADEMİSYEN ORTAK
Doç. Dr. Mahmut AYDIN

STÖ
KÜLTÜR
MERKEZİ
SİVİL TOPLUM
GELİŞTİRME MERKEZİ
DERNEĞİ

MÜZELERDE AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI KILAVUZU 2020

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla paydaşlar KUMID, İAÜ-AFAM, Doç. Dr. Mahmut AYDIN'ın sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Avrupa Birliği Sivil Toplum Örgütü (STÖ) - Akademi Destek Programı:
Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Başvurusu, 2020

MÜZELERDE AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI KILAVUZU 2020

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır.
İçerik, tamamıyla paydaşlar Başvuru Sahibi Kùltùrel Mirasın Dostları Derneği (KUMİD),
Akademik Ortak İstanbul Aydın Üniversitesi - Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (AFAM)
ve Akademisyen Ortak Doç. Dr. Mahmut AYDIN (Batman Üniversitesi)’in sorumluluğundadır,
Avrupa Birliği’nin görüşünü ve sorumluluğunu yansıtmamaktadır”.

MÜZELERDE AFET RİSKLERİNİN AZALTI LMASI KILAVUZU, 2020

Türkçe Basım, Kasım 2020

İstanbul/Türkiye©KUMID, Kasım 2020

Kültürel Mirasın Dostları Derneği - KUMID

Yayıncı Sertifika No: 48037

Dijital Basım ISBN: 978-9944-0824-6-4

Yayın Linki: <http://kumid.net/>

Yazılı Basım ISBN: 978-9944-0824-7-1

Editörler

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümü (KUMID Üyesi)

Serhat YILMAZ, Koordinatör, Akademik Ortak: İstanbul Aydın Üniversitesi Afet Araştırma Merkezi
(İAÜ-AFAM)

Yayıma Hazırlayanlar

Doç. Dr. Mahmut AYDIN, Akademisyen Ortak

Saadet GÜNER, KUMID Yönetim Kurulu Başkanı

Deniz SERBEST, Arkeolog, KUMID Gönüllü Çalışanı

Kapak Tasarımı

Caretta Ajans Ltd. Şti.

Gebze / Kocaeli

www.carettaajans.com

(KUMID Katkısı)

Baskı – Cilt

Fotokitap Fotoğraf Ürünleri Paz. ve Tic. Ltd. Şti.

Oruçreis Mah. Tekstil Kent B-5 Blok No: 10-AH111 Esenler / İstanbul - Türkiye

Tel: 90 (212) 629 0385 - 90 (541) 231 1887

Sertifika No: 47448

Yapım – Dağıtım

Zero Prodüksiyon Kitap-Yayın-Dağıtım San. Ltd. Şti.

Abdullah Sokak, No. 17, Taksim 34433 İstanbul - Türkiye

Tel: +90 (212) 244 7521 Faks: +90 (212) 244 3209

E.posta: info@zerobooksonline.com

www.zerobooksonline.com , www.egeyayinlari.com.tr

Sertifika No: 47806

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik, tamamıyla paydaşlar Başvuru Sahibi Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMID), Akademik Ortak İstanbul Aydın Üniversitesi - Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (AFAM) ve Akademisyen Ortak Doç. Dr. Mahmut AYDIN (Batman Üniversitesi)’in sorumluluğundadır, Avrupa Birliği’nin görüşünü ve sorumluluğunu yansıtmamaktadır”.

İÇİNDEKİLER

PROJE KÜNYESİ	5
ARAŞTIRMA EKİBİ	5
BAŞVURUNUN ARKA PLANI.....	7
1. GİRİŞ.....	11
2. AFETLERDE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMA TARİHÇESİ.....	13
3. TÜRKİYE'DE AFET RİSKLERİ	19
4. AFETLERLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE AFET YÖNETİMİ TANIMI.....	25
4.1. Afet.....	25
4.2. Acil Durum.....	26
4.3. Risk.....	26
4.4. Tehlike	26
4.5. Zarar Görebilirlik	26
4.6. Kapasite Geliştirme	27
4.7. Afet Yönetimi.....	28
5. MÜZELER İÇİN AFET YÖNETİMİ.....	31
5.1. Müzelerde Afet Risklerinin Belirlenmesi Çalışmaları.....	31
5.2. Temel Önleyici Koruma Önlemleri.....	33
5.2.1. Deprem	33
5.2.2. Yangın.....	34
5.2.3. Klimatik-Hidrolojik Afetler.....	35
5.2.4. İnsan Kaynaklı Afetler	35
5.3. Müzeler İçin Afet Risklerinin Azaltılması Adımları.....	35
5.4. Müzeler İçin Afet Risklerinin Azaltılmasında Planlama Çalışmaları	36
5.4.1. Müze Binası İçin Bilgi Kartı.....	37
5.4.2. Müze Binası İçin Örnek Risk Azaltma Çalışması.....	39
5.4.3. Tahliye	42

5.4.3.1. Yerde Sığınak	43
5.4.4. Müze Personel ve Ziyaretçi Bilgisinin Hazırlanması	46
5.4.5. Afet ve Acil Durumlar İçin Personel Görev Alanları	47
5.4.5.1. Komuta Kontrol Görevi	48
5.4.5.1.1. Güvenlik Görevi	49
5.4.5.1.2. Basın Sözcüsü Görevi	49
5.4.5.1.3. İrtibat ve İletişim Görevi	49
5.4.5.2. Müdahale Görevi	49
5.4.5.2.1. Yangın ve Kurtarma Görevi	50
5.4.5.2.2. İlk Yardım Görevi	50
5.4.5.2.3. Ziyaretçi Bilgilendirme Görevi	51
5.4.5.3. Bilgi ve Planlama Birimi	51
5.4.5.3.1. Belgeleme Görevi	51
5.4.5.3.2. Durum Belirleme Görevi	52
5.4.5.3.3. Personel Yönlendirme Görevi	52
5.4.5.4. Finans Birimi	52
5.4.5.4.1. Puantaj Görevi	52
5.4.5.4.2. Satın Alma Görevi	52
5.4.5.5. Lojistik – İletişim Birimi	52
5.4.5.5.1. Malzeme Temin Görevi	53
5.4.5.5.2. İletişim Görevi	53
5.4.5.6. Destek Birimi	53
5.4.6. Müze Afet Acil Durumlara Yönelik Görevler İçin Gerekli Olabilecek Ekipmanlar	54
5.4.7. Müze Afet Acil Durumlara Yönelik Görevler İçin Gerekli Olabilecek Ekipmanlar – Eser Tahliyesi	56
5.4.8. Personele Afet Yönetimi ve Plan İle ilgili Eğitim Verilmesi	57
5.4.9. Sessiz Tehlike: Böcekler	59
5.4.10. Afetten Önce Yapılması Gereken Son Kontroller	60
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	61
7. KAYNAKÇA	63
7.1. Web Kaynakça	65
NOTLAR	67

PROJE KÜNYESİ

Bu yayın, Avrupa Birliği desteği ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) yürütücülüğünde hayata geçirilen “Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) Akademi İşbirliği Destek Programı” kapsamında başvuru alan “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Projesi” çalışmalarını doğrultusunda hazırlanmıştır.

Proje Sahibi	Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMID)
Akademik Ortak	İstanbul Aydın Üniversitesi (İAÜ) Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (AFAM)
Akademisyen Ortak	Doç. Dr. Mahmut AYDIN, Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü (KUMID Üyesi)

ARAŞTIRMA EKİBİ

KUMID Araştırma Ekibi

Prof. Dr. Yaşar Selçuk ŞENER	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümü (KUMID Üyesi)
Prof. Dr. Recep KARADAĞ	İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü (KUMID Yönetim Kurulu Üyesi)
Doç. Dr. Fatma Banu ÇAKAN	İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Taşınabilir Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümü (KUMID Yönetim Kurulu Üyesi)
Doç. Dr. Müyesser Nilüfer KİRAZ	İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Taşınabilir Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümü (KUMID Üyesi)
Eftal KİRAZ	İstanbul Konservasyon Restorasyon Merkez Laboratuvar Müdür Vekili (KUMID Üyesi)
Aytaç GÜNER	Finans Uzmanı (KUMID Üyesi)
Saadet GÜNER	Proje Uzmanı (KUMID Yönetim Kurulu Başkanı)
İlkay İVGİN	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Arkeolog–Restoratör/Konservatör, Arkeologlar Derneği Başkanı (Bağımsız Araştırmacı)

DenizSERBEST	Arkeolog (KUMID Gönüllü Çalışanı)
Akademik Ortak	
Serhat YILMAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi, Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi Koordinatörü
Akademisyen Ortak	
Doç. Dr. Mahmut AYDIN	Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi (KUMID Üyesi)
Bütçe	EUR 3.000
Süresi	Şubat 2020 / Eylül-Kasım 2020
Başvurunun Amacı	Müzelerde afet risklerinin en aza indirilmesinde yapısal olmayan risklerin nasıl azaltılabileceğine yönelik temel prensipleri içeren Türkçe bir “Kılavuz” hazırlamak, dijital ve basılı olarak yayınlamaktır.
Proje Uygulaması	Kasım 2019’da yapılan başvuru Ocak 2020’de Proje Yürütücüsü STGM tarafından uygulamaya değer bulundu.

Paydaşlar ve araştırmacıların katıldığı ilk ve tek yüz yüze toplantı KUMID Genel Merkezinde ve İAÜ-AFAM’da yapıldı. (27-29 Şubat 2020). Toplantıda başvurunun çıktısı olan “Kılavuz’un hazırlanmasında dikkate alınacak ölçütler, konu başlıkları, yararlanılacak kaynaklar... vb tartışıldı ve yol haritası belirlendi.

COVID 19 Salgınının Türkiye’de ve dünyada yaygınlaşarak sosyal, kültürel, ekonomik yaşamı olumsuz etkilemesi ve bu gelişmelerin paralelinde toplum sağlığı için getirilen kısıtlamalar başvuru uygulamasının askıya alınmasına neden oldu (Mart 2020).

Mart-Eylül 2020 arasında araştırma ekibi gönüllü olarak başvuru metninin üzerinde çalışmaya devam etti ve taslak bir “*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020*” metnini oluşturdu.

Başvuru uygulamaları Ekim 2020 de yeniden başladı. Bu kez paydaşlar ve araştırmacılar çevrim içi toplantılarda bir araya gelerek “Kılavuz” metnine son şeklini verdi ve yayına hazır hale getirdi. Kasım 2020 tarihinde başvuru faaliyet takvimi ve bütçe KUMID tarafından yeniden düzenlendi. Değişiklikler STGM tarafından onaylandı.

Proje çıktısı “*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020*” Kasım 2020 sonunda KUMID ve İAÜ-AFAM web sitesinde dijital olarak yayımlandı. Zero Üretim (Ege Yayıncılık), İstanbul tarafından basıldı ve dağıtıldı.

Aralık 2020 tarihinde düzenlenen çevrim içi konferansla “*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması*” başvurusu ve çıktısı “*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020*” son kullanıcılara tanıtıldı.

BAŞVURUNUN ARKA PLANI

Her Projenin bir çıkış noktası, uygulama hikâyesi, çıktıları ve sonuçları vardır. Hiç kuşkusuz “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması” başlıklı başvurunun ve uygulamasının da ...

Türkiye’de ve dünyada sıklığının yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik yaşama verdiği zararları hızla artarak daha şiddetli bir şekilde açığa çıkan afetlerin tahribatı günümüzde insan hakları boyutuna taşınmış olup “kültürel mirası koruma” ve “kültürel mirasa ulaşma hakkı”na da zarar vermektedir. Bu nedenle müzelerimizde günümüz ve gelecek nesillerimiz için özenle koruduğumuz, sergilediğimiz ve/veya depoladığımız kültür varlıklarımızı tehdit eden doğa afetleri ve insan kaynaklı afetleri azaltmamız için yol gösteren Türkçe bir kılavuzumuz olmalıydı. Bu amaçla proje paydaşları ve araştırma ekibi “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020”yi ortaya çıkarmak için güçlerini ve deneyimlerini bu küçük bütçeli başvuruda birleştirdiler.

KUMID, İAÜ-AFAM, Akademisyen Ortak ve konu uzmanı araştırma ekibinin yer aldığı projeler, çıktılar, deneyimler, uygulamalar, Japonya’da veya Avrupa Birliği Projelerinde katıldıkları uzun - kısa süreli kurslar, ulusal-uluslararası yayınlar ve rehberler vb. ile Proje yürütücüsü STGM’nin yönlendirmeleri ve destekleri bu zorlu süreçte yolumuzu aydınlattılar.

Örneğin, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin (AMM) Proje sahibi, KUMID’in (Türkiye) ve Uluslararası Müzeler Konseyi’nin (ICOM-Fransa) Proje ortağı olduğu MÜZELERDE BİLİMSEL TEKNİKLER VE RİSK YÖNETİMİ PROJESİ “STERM-MUSEE” başlıklı Avrupa Birliği (AB) Projesi Kasım 2011-2012 arasında yürütüldü. Adı geçen AB Projesinde Türkiye’de ilk kez Türkiye’den ve Makedonya’dan katılan müze uzmanlarına ve diğer disiplinlerin temsilcilerine (itfaiye, güvenlik güçleri..vb) “Müzelerde Risk Yönetimi” eğitimi verildi. “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu 2020”nin araştırma ekibindeki biri Akademisyen Ortak Doç. Dr. Mahmut AYDIN olmak üzere iki KUMID üyesi bu projenin hazırlanması, uygulanmasında görevliyidiler ve bir KUMID Üyesi de Projedeki eğitime katıldı. STERM-Musee Projesi Türkçe “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020”nin gerekliliğini ortaya koyan KUMID’in ilk çalışmasıydı.

KUMID kuruluşunun 10. yıldönümünde (2016) kendi imkânlarıyla “UNESCO-KÜLTÜR MİRASINI KORUMA EL KİTAPLARI”nı üye Doç. Dr. Mahmut AYDIN koordinatörlüğünde Türkçeye tercüme ederek yayınladı. Yayın çalışması, UNESCO Genel Merkezi’nin (Paris / Fransa) ile UNESCO Türkiye Millî Komisyonu’nun (UTMK, Ankara / Türkiye) logolarının KUMID’in (İstanbul / Türkiye) logosu ile birlikte kullanılmasına izin verilmesi ile taçlandırıldı. Adı geçen el kitaplarından 4 Numaralı El Kitabının başlığı “Müzelerde Afet Risk Yönetimi”dir. “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020”nin araştırma ekibindeki Akademisyen Ortak başta olmak üzere iki KUMID üyesi bu faaliyetin hazırlanmasında ve uygulanmasında gönüllü olarak görev aldılar. KUMID’in bu faaliyeti ülkemiz için Türkçe “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020”nin gerekliliğini güçlü bir şekilde vurgulayan diğer bir çalışmaydı.

KUMID'in bu güne kadar gerçekleştirdiği projelerin, faaliyetlerin ayrıntılarına web sayfasından (<http://kumid.net>) ulaşılabilmektedir.

İstanbul Aydın Üniversitesi Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (İAÜ-AFAM) kurulduğu 2009 yılından beri öncü bir yaklaşım benimseyerek afet yaşanmadan önce risklerin azaltılmasına ve kapasitenin artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. İAÜ-AFAM Türkiye'de ve uluslararası alanda yaşanan afetlerden edinilen dersler, bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar ve yürüttüğü bilimsel araştırmalardan elde ettiği veriler doğrultusunda toplumun tamamının afetlere hazırlığına katkı sağlamayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Bu hedefler doğrultusunda İAÜ-AFAM kurulduğu günden bu yana ilk, orta, lise, üniversite öğrencilerinden ve yetişkin bireylerden oluşan 20 bine yakın kişiye Afete Hazırlık Eğitimi vermiş, birçok kurumun afet ve acil durum planlamasını yapmış, birçok ulusal ve uluslararası sempozyum, seminer, konferans ve benzeri bilimsel çalışmaları bizzat veya çeşitli kurumlarla iş birliği yaparak gerçekleştirmiştir. İAÜ-AFAM'ın bugüne kadar gerçekleştirdiği çalışmaların detaylarına kurumun web sayfasından ulaşılabilmektedir.

(<https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/arastirma/arastirmamerkezleri/afam/Pages/default.aspx>)

İAÜ-AFAM'ın yukarıda özetlenen afet riskini azaltma deneyimi "*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020*"nin hazırlanmasında önemli bir güvence olmuştur..

Sonuç olarak Proje paydaşları ve araştırma ekibi olarak COVID-19 salgınında bile değerli bir ipek halı dokur gibi sabırla ilmek ilmek dokuyarak ortaya çıkardığımız Türkçe "*Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020*"yi siz değerli son kullanıcılara sunmaktan büyük onur duyuyoruz.

Bu kılavuz öncelikle müze çalışanlarımızı, ziyaretçileri ardından müze binalarımızı, salonlarımızı, depolarımızı olası bir afete hazır hale getirecek planlamanın ve uygulamanın temel prensiplerini içermektedir.

Bu kılavuz ayrıca meydana gelecek olası afet sonrası, afetten olumsuz etkilenecek müze çalışanlarını, ziyaretçilerini, müze binasını ve eserleri korumak ve kurtarmak için Uluslararası Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Çalışma Merkezi - İtalya (ICCROM)¹ ve "Prince Claus Kültür ve Kalkınma Fonu - Hollanda"nın yayınladığı (2018) ve Türkçe'ye tercüme ettiği "*KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM 1. El Kitabı*"² ve "*KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM 2. Uygulama Kiti*"³nde önerilen

¹ The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM)

² "FIRST AID TO CULTURAL HERITAGE IN TIMES OF CRISIS 1. Handbook" (2018) by ICCROM - Prince Claus Fund for Culture and Development,

³ FIRST AID TO CULTURAL HERITAGE IN TIMES OF CRISIS 2. Toolkit (2018) by ICCROM - Prince Claus Fund for Culture and Development,

uygulamaların gerçekleştirilmesinde müzecilerimize, idarecilerine ve diğer ilişkili görevlilere büyük kolaylık sağlayacaktır.

Bu kılavuzun Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının Temmuz 2019 da yayınladığı On Birinci Kalkınma Planının (2019–2023), ilgili maddelerinde (Madde 630, 666, 724.3) yer alan “Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımızın, afet riskini dikkate alacak şekilde korunması ve İstanbul’da yer alan kültür ve tabiat varlıklarının afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır” hedefine ulaşma yolundaki planlamaya katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Dileriz ki daha geniş katılımlı Projelerle STÖ, üniversite ve kamu kurumları (Valilikler, AFAD, vb.) iş birliği ile kültürel mirasın korunmasında farklı disiplinler için afet risklerinin azaltılmasına yönelik (örneğin arkeolojik alanlar, somut olmayan kültürel miras, vb.) benzer kılavuzlar geliştirilir ve son kullanıcılara sunulur.

Yorum ve katkılarınızı almayı dileriz. Onlar, gelecekteki çalışmalarda belki de yeni iş birlikleri oluşturmak amacıyla birlikte yürüyeceğimiz yolumuzu aydınlatacak fenerlerimiz olacaktır.

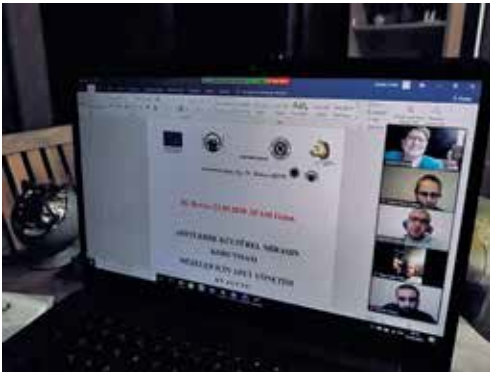
E-posta: info@kumid.net , serhatyilmaz@aydin.edu.tr , aydinm135@gmail.com

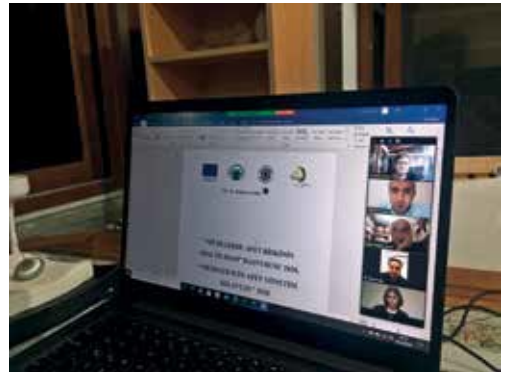
1. Toplantı: 27.02.2020, KUMID Genel Merkezi

1. Toplantı: 28.02.2020, İAÜ-AFAM

2. Toplantı: Çevrim içi, 23.09.2020

3. Toplantı: Çevrim içi, 28.10.2020

1. GİRİŞ

Toplumsal yaşamın tarihsel gelişimi üzerine yapılan araştırmalarda iki önemli eşik aşımından bahsedilmektedir. Bu eşik aşımından birincisi kalıcı yerleşim alanlarının oluştuğu ‘Tarım Devrimi’, ikincisi ise tarımla uğraşan nüfusu sistematik bir şekilde ürün ve hizmet üretimine dâhil eden ‘Endüstri Devrimi’dir. Tarım Devrimi ile su kaynaklarına yakın alanlara yerleşen ve avcı toplayıcı kabilelere göre daha kalabalık gruplar halinde yaşamaya başlayan insanların karşılaştığı sorunların en önemlilerinden birisini kazanımlarını doğa ve insan kaynaklı tehlikelere karşı koruma arayışı oluşturmaktadır. Bu arayışta tarım arazilerini ve elde ettikleri ürünleri doğa ve insan kaynaklı tehlikelere karşı koruma çabası afet yönetimine yönelik ilk deneyimlerin kazanılması olarak değerlendirilmektedir.

İnsanlığın gelişiminde önemli bir diğer eşik aşımı olarak kabul edilen ve milyonların bir arada yaşamaya başlamasına yol açan Endüstri Devrimi, Tarım Devrimi’nin belki de en önemli sorunlarından birisi olan kazanımların doğa ve insan kaynaklı tehlikelere karşı korunması arayışının daha kompleks bir hal almasına neden olmuştur. Çünkü insanlık bu gelişim sürecinde bir yandan yaşadığımız gezegenin doğal devinimi sürecinde oluşan deprem, sel, heyelan, volkanik patlama gibi doğal tehlikelerin neden olacağı zararları azaltmaya çalışırken diğer yandan ihtiyaçlarını karşılayacak üretim için sorumsuzca kaynakları tüketerek sistematik olarak doğaya zarar vermiş ve kendi eliyle yarattığı hava, su, toprak kirliliği ile karşı karşıya kalmıştır. Tüm bu tehlikelerin haricinde tarihin ilk dönemlerinden beri gerçekleştirilen sayısız savaşların ve yerel çatışmaların neden olduğu yıkımlar başlı başına bir tehlike oluşturmaktadır.

Yani insanlık, tarih boyunca “modernleşme” adı altında bir yandan savaşlarla büyük yıkımlara neden olurken diğer yandan hem deprem, volkanik patlama, sel gibi doğa kaynaklı risklere karşı korunmaya çalışmış hem de teknolojik kaza, çevre kirliliği gibi yeni risk türlerinin oluşmasına neden olmuştur. Günümüzde ise her geçen gün daha çok tüketilen fosil yakıtlar, bilinçsiz arazi kullanımları, plansız kentleşmeler, ormansızlaştırılan alanlar, atmosfere salınan sera gazları, denizlerde biriken atıklar, konvansiyonel, taktik ve stratejik silahların her geçen gün daha büyük coğrafyaları tehdit etmesi ve diğer beşeri kaynaklı çevresel tahribatlar, afetlerle iç içe bir geleceğin bizi beklediğini açıkça göstermektedir.

Tarih boyunca yaşadığımız afetleri incelediğimizde, afetlerin yapılar üzerindeki yıkıcı etkileri ile birlikte “ikincil hasarlar” olarak adlandıracağımız elektrik, doğalgaz ve su gibi altyapı

sistemlerinin hasar görmesine, haberleşme sistemlerinin düzenli çalışmamasına, ulaşım sistemlerinin aksamasına, acil ve sağlık hizmetlerinin sekteye uğradığı ortamların oluşmasına neden olduğu tüm insanlığın toplumsal yaşamı üzerindeki yıkıcı etkiler oluşturduğu görülmektedir.

Afetlerin bu yapısal ve toplumsal yıkıcı etkilerinden tarihi ve kültürel varlıkların da zarar görmesi kaçınılmaz bir diğer sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tarihin ilk dönemlerinden beri birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve her bölgesinde farklı bir medeniyetten izler taşıyan, doğu ile batı arasında bir kültür köprüsü görevi gören Türkiye’de afetlere yönelik gerçekleştirilecek hazırlık çalışmalarına tarihi ve kültürel değerlerin de korunmasına yönelik uygulamaları dâhil etme zorunluluğu açığa çıkmaktadır. Barındırdığı zengin tarihi ve kültürel değerlerle birlikte afet kırılganlığının yüksek olduğu ülkemizde Sivil Toplum Geliştirme Merkezi’nin (STGM) hayata geçirdiği “Avrupa Birliği Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) Akademi İş Birliği Destek Programı” bu zorunluluğa yönelik küçük ancak çok önemli bir fırsat sunmuştur.

Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMID) olarak bu önemli fırsatı ülkemiz yararına dönüştürebilmek ve olası bir afet ve acil duruma karşı tarihi ve kültürel değerlerimizi koruyabilmek için İstanbul Aydın Üniversitesi Afet Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (İAÜ-AFAM) ve Doç. Dr. Mahmut Aydın’ın birliğinde “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Projesi” hazırlanmış ve adı geçen Avrupa Birliği Destek Programına sunulmuştur.

Başvurunun kabul edilmesinin ardından KUMID, İAÜ-AFAM araştırmacıları ve Doç. Dr. Mahmut AYDIN’ın deneyimleri, bilgi birikimi ve uygulamalarından beslenerek müzelerde afet risklerinin en aza indirilmesinde yapısal olmayan risklerin nasıl azaltılabileceğine yönelik temel prensiplerin araştırıldığı proje kapsamında hazırlanan bu KILAVUZ, projenin bir çıktısı olarak hazırlanmıştır. Kılavuzun dijital yayınına aşağıdaki web sayfalarından ulaşılmaktadır.

Web: <http://kumid.net/>

Web: <https://www.aydin.edu.tr/tr-tr/arastirma/arastirmamerkezleri/afam/Pages/default.aspx>

2. AFETLERDE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMA TARİHÇESİ

Toplumlarda kutsal/kültürel değerleri koruma isteği tarih boyunca insanları düşünmeye ve koruma için tedbirler almaya teşvik etmiştir. İnsanların risk alması yerleşik yaşama geçişiyle yoğun bir şekilde başlamıştır. İlk insanlar yerleşik hayatın getirisi olan depolama ile olası riskleri azaltmaya çalışmışlardır. Bu nedenle "Risk Yönetimi" insanlık tarihinin başlangıcına kadar geri götürülebilir. İlk kez sigortalamayı gördüğümüz Hamurabi Kanunlarının (M.Ö. 1800) ardından "The Upanishads" (Brahma Kanunları - M.Ö. 800-400) Yunanistan Şehir Devletleri Dönemi (Antik Yunan M.Ö. 756-146) Şövalyelik Dönemi (M.S. 476-1500) kanunlarında, emirlerinde savaşan askerlere kutsal mekânların, tapınakların ve diğer dua yerlerinin tahrip edilmesini/yağmalanmasını yasaklayan hükümler bulunmaktaydı. İlk halife ve kanun yapıcı Hz. Ebubekir döneminde (M.S. 632-634) Suriye ve Irak'ı fethetmeden önce askerlerine şu komutu vermişti. "Manastırlarda münzevi bir şekilde yaşayan ve her şeyini Allah'a bırakan rahibeleri öldürmeyiniz, onları özgür bırakınız ve manastırlarını tahrip etmeyiniz" (Güner 2009, 91).

İnsanlık için büyük yıkımlara ve kayıplara neden olan İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında barış ve savaş döneminde eğitim, bilim ve kültürün korunması için yeni stratejiler ve politikalar oluşturmak üzere Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO) 4 Kasım 1945'de kurulmuş, Türkiye bu organizasyona 4 Kasım 1946'da katılmıştır.

UNESCO'nun ilk yayınladığı, "Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme- Lahey Sözleşmesi 1. Protokolü"dür (1954) (KUMID, 2007, Cilt 2, 3-17). Türkiye'nin 15.12.1965 tarihinde imzaladığı bu sözleşmeyle kültürel mirasın risklere karşı korunmasının uluslararası düzeyde kurumsallaşmaya başladığı görülmektedir. 1991 yılından itibaren yaşanan silahlı çatışmalar (1991 Körfez Savaşı, 1992 Balkanlarda Çatışmalar, vb. gibi) nedeniyle Lahey Sözleşmesi, 1999 yılında *Lahey Sözleşmesi II. Protokol* adı ile revize edilmiştir. Türkiye bu revizyonu henüz imzalamamıştır (KUMID, 2007, Cilt 2, 148-172).

1964 tarihli ve Türkiye'nin de taraf olduğu Venedik Sözleşmesi, sakin zamanlarda "tarihi merkezlerin korunması, rehabilitasyonu ve tahrip olmasını engelleyen yaklaşımları tanımlamakta"dır ve günümüzde halen geçerliliğini korumaktadır (KUMID, 2007, Cilt 2, 255-258).

UNESCO tarafından onaylanarak 1972'de kabul edilen ve Türkiye'nin de 1982 yılında kabul ettiği "*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*" kültür mirasını risk kapsamında ele alan kapsamlı ilk uluslararası belge olarak nitelendirilebilir. Sözleşmenin giriş bölümünün 2. paragrafında "*kültürel mirasın ve doğal mirasın sadece geleneksel bozulma nedenleriyle değil, sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle daha da tehlikeli hale gelen çürüme ve tahrip sonucunda gittikçe artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğu*" not edilerek, koruma maddelerini sıralanmıştır. Takip eden 3. paragrafta bu durumun "*bütün devletler için bir yoksullaşma olduğu*" kabul edilmiştir (KUMID, 2007, Cilt 2, 52-65).

1960'lı yıllardan itibaren doğa kaynaklı afetlerin (depremler, heyelanlar, tsunamiler, seller, fırtınalar, vb.), insan ve teknoloji kaynaklı afetlerin (savaş, iç savaş, terör, hava kirliliği, yangın, plansız kentleşme, vb.) 20. yüzyılın ikinci yarısında yarattığı tehditler, sivillerin yanı sıra ülkelerin ekonomik, kültürel ve doğal zenginlikleri için de felakete dönüşmüştür.

Basında yer alan haberlere ve yayınlanan ulusal, uluslararası raporlara göre, insanlık 1966 ve 2002 yıllarında Venedik'te, Floransa'da ve Orta Avrupa ülkelerinde yaşanan sel felaketlerinde, 1995 Kobe'de (Japonya), 2004 Sumatra Depremi'nde (Endonezya), 2011 Tohoku Depremi'nde (Japonya), 2011 Van Depremi'nde (Türkiye) 2015 Nepal Depremi'nde ve 2020 yılında Hırvatistan Zagreb'teki depremde birçok müzede, tarihi binalarda, dini yapılar üzerinde büyük tahribatlar oluştuğuna üzülen şahit olmuştur. Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde bulunan ve Latin Amerika'nın en önemli antropoloji kurumlarından biri olan Ulusal Müzede 2 Eylül 2018 tarihinde ve Paris (Fransa)'in simgesi Notre Dame Katedrali'nde 16 Nisan 2019'da sebebi henüz bilinmeyen bir nedenle yangın çıkmış, koleksiyonlara ve binalara büyük zarar vermiştir. Yine 31 Ekim 2019 tarihinde Japonya'nın Okinawa Adası'ndaki, UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer alan 600 yıllık Shuri Kalesi yanarak büyük oranda tahribata uğramıştır.

Yine basında çıkan haberler ve yayınlanan ulusal, uluslararası raporlar dikkate alındığında 1991'den günümüze kadar gelen dönemde ortaya çıkan Birinci Körfez Savaşı, Balkanlardaki Çatışmalar, Afganistan-Taliban Rejimi, Irak'ın İşgali, Arap Baharı süreci, Suriye'deki İç Savaş, vb. gibi insan kaynaklı afetlerin müzelerde, tarihi yapılarda ve arkeolojik alanlarda büyük tahribata neden olduğu görülmektedir. İnsanlık bu dönemde yağmaların, yasa dışı arkeolojik kazıların, yasa dışı tarihi eser kaçakçılığının hızla arttığını ve hatta görevli arkeologların bile katledildiğini gözyaşları ile izlemiştir.

Tepki olarak, bu felaketlerin en az zararlı üstesinden gelmek için çeşitli ulusal ve uluslararası girişimler başlatılmıştır.

Günümüze kadar afetlerle mücadelede afetin neden olduğu tahribatın giderilmesi yaklaşımı diğer bir değişle "Kriz Yönetimi" esas alınmaktaydı. Ancak 20. yy'da afetlerin neden olduğu ağır kayıplarının artması ve bilimsel gelişmelerin sağladığı imkânlarla "afet ile mücadele"de afet risklerinin azaltılmasına yönelik "Risk Yönetimi" faaliyetlerine odaklanılmıştır.

Günümüzde “Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi” olarak adlandırılan bu model, riski kurumsal bakış açısı ile algılayan ve sistematik bir şekilde sürekli uygulayan bir süreçtir. Risk yönetimi, kurumların hedeflerine ulaşabilmesi için gerekli stratejik kararları almasında kullanılmaktadır.

Doğa, insan ve teknoloji kaynaklı afetlerdeki büyük kayıplar uluslararası kuruluşların “riske hazırlık” vurgusunu öne çıkarmasına neden olmuştur. UNESCO’nun Dünya Miras Sözleşmesi kapsamında yürüttüğü çalışmaların değerlendirildiği 1972-1992 yıllarını içeren raporda bu vurgu ortaya çıkarılmış ve 1992 yılında ICOMOS’un çağrısıyla “Kurumlar Arası Görev Gücü” (IATF) kurulmuştur. Kültür varlıklarını koruma konusunda çalışma yapan UNESCO, ICOMOS, ICOM, ICCROM, ICA gibi uluslararası kuruluşlar ve diğer ilgili kurumlar riske hazırlık toplantıları gerçekleştirdiler.

UNESCO Dünya Miras Komitesi’nin 1994 yılında Phuket’te düzenlenen toplantısında, kabul edilen “Uygulama Rehberi”nde ilk defa *risk* kavramı kapsamlı olarak ele alınmıştır (Zıvraklı ve Cabbar 2015, Cilt 2, 155-169).

Bu gelişme paralelinde 2005, 2008 ve 2011 yıllarında revize edilerek “Dünya Mirası Uygulama Rehberi”nde UNESCO’nun Dünya Mirası Listesi’nde yer alan kültürel varlıklar için hazırlanacak yönetim planında risklere hazırlık çalışmasına yönelik yönetim planlarının hazırlanması ve eğitim stratejilerinin geliştirilmesi önerilmektedir (Dinçer, URL: 2012).

KUMID’in İştirakçi Kuruluş olarak yer aldığı “Dünya Miras Listesine Kayıtlı Savaşın Uzak Şehirler” (2010-2013) başlıklı Avrupa Birliği Projesinde Lübnan- Jbal-Byblos ve Gürcistan- Mtskheta arkeolojik alanları için hazırlanan yönetim planında risklere hazırlık çalışması gerçekleştirilmiş ve hedef kitleye eğitim verilmiştir (KUMID-WFVHLC, URL: 2010-13).

Avrupa Birliği’nin müktesebatı (acquis) içinde mütalaa edilen; BM İnsan Hakları Sözleşmeleri kültürü ve kültürün günümüzdeki görselleri, sesi, kokusu gibi unsurlarını oluşturan kültürel mirasın korunmasını ve insanların kültüre ulaşmasını insan hakları - bireysel haklar boyutuna taşımıştır. Bu sözleşmelere, yönergelere UNESCO mevzuatlarında da atıfta bulunduğu görülmektedir. Örneğin Türkiye’nin de imzaladığı “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (17 Ekim 2003) (KUMID, 2007, Cilt 2, 174-191) ve Türkiye’nin henüz imzalamadığı “Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi”-nin (2005 - Faro Convention) 4. maddesi kültürel mirastan yararlanma ve ona ulaşma hakkını insan hakkı - bireysel hak boyutuna taşımış ve olası kısıtlayıcı şartları bile açıklamıştır (KUMID, 2007, Cilt 2, 218-227).

Türkiye’nin AB’ye üyelik sürecinde “23 nolu Yargı ve Temel Haklar” başlıklı fasılda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı “Kültürel Haklar” bölümünün AB müktesebatına uyumlandırma görevi üstlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005). Hak temelli bu gelişmeler bize

kültüre ulaşma hakkının ancak kültür mirasının sakin zamanlarda ve afetlerde korunması ile mümkün olabileceğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunun Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi ve Hyogo Eylem Çerçevesi (HFA), 2005'i (HFA, 2005, 1-20), kabul etmesini takip eden bir diğer önemli adım, Sendai /Japonya'da 2015 yılında düzenlenen toplantıda Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi 2015-2030'un kabul edilmesiydi (Sendai Framework, 2015, 1-37). Kısaca Sendai Çerçevesi, "kültürel miras"ın korunmasına referans sağlamakta ve bu bağlamda Sivil Toplum Örgütlerinin (STÖ) oynadığı/oynayacağı önemli rolü vurgulamaktadır (Sendai Framework, 2015, 24 d, 24 o).

Bu çerçeve, ülkelerin taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının afetlerden korunması için ulusal ve uluslararası ölçekte, önümüzdeki 15 yıl boyunca Afet Riskini Azaltma (DRR) stratejilerini ve eylemlerini yönlendirecektir.

Uluslararası STÖ "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)" nezdinde 1999 yılında kurulan "Risklere Hazırlık Bilimsel Komitesi (ICORP)" ve bağlı olarak 09.06.2011 tarihinde kurulan Türkiye Bilimsel Komitesi (ICOMOS-ICORP-Türkiye), doğal ve insan kaynaklı afetlerden kültürel mirasının korunması konusunda zarar azaltma, hazırlık, müdahale (eğitim ve staj dâhil) ve iyileştirme çalışmaları ile ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır (Ünal 2018).

Diğer taraftan Türkiye'nin de üye olduğu Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)'un Japonya Kyoto 2019 Genel Kurulunda (1-7 Kasım 2019) kararlaştırıldığı gibi Uluslararası "ICOM-Afete Dayanıklı Müzeler Komitesi-ICOM-DRMC" kurulmuştur (ICOM-DRMC, URL2019).

Ülkemizde doğal afetlere ilişkin politikalar ilk olarak 1939 Erzincan Depremi sonrası geliştirilmeye başlanmış ve çıkarılan yasalarla yasal boşluklar giderilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de afet yönetimi ve koordinasyonu alanında dönüm noktası ise 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'dir. Türkiye'de 1999 yılında çok büyük kayıplara neden olan depremin ardından İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığına bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılmış 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuş yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır.

Haiti'de (Ocak 2010) ve Şili'de (Şubat 2010) meydana gelen büyük depremlerin ardından güvenlik güçlerinin görev yapamaz hale gelmesinden sonra ortaya çıkan yağma ve çatışma olaylarının örnekleri uluslararası kamuoyunun doğal afetleri de silahlı çatışma riskini tetikleyen unsurlardan biri olarak görmesine neden olan yeni bir yaklaşım getirmiştir.

İnsan kaynaklı afetler arasındaki terörizm, savaş, iç savaş, vb. gibi kültür varlıklarına yönelik tahribatları azaltmak için uluslararası alanda aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Kültür Bekleyemez! (Culture Cannot Wait!)Kriz Zamanlarında Kültürel Mirasa İlk Yardım (FAC) kursları ICCROM'daki Afet Risk Yönetimi programı çerçevesinde 2010 yılından beri devam etmektedir. Kurslar farklı aktörler ile birlikte çalışma seçenekleri sunarak, ön alıcı ilk yardım uzmanlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır (ICCROM-FAC, URL 2010).

Suriye'deki çatışmalarda, terörist saldırıyla antik Palmyra kenti de dâhil olmak üzere değerli alanların yok edilmesinden sonra, UNESCO'nun ve İtalya'nın teklifi üzerine Birleşmiş Milletler (BM) dünya kültür mirasını korumak için "Kültürel Miras için Mavi Bereliler" (Blue Helmets for Culture) görev gücü kurulmasını oylamıştır. Yaklaşık 53 ülke ve daimi BM güvenlik konseyi üyeleri 30 Ekim 2015'te yapılan toplantıda, öneri lehine oy kullanmıştır (Blue Helmets For Culture, URL 2017).

UNESCO, kültürel siteleri korumak ve kültürel varlıkların yasadışı ticaretini engellemek amacıyla silahlı kuvvetler, Interpol, Dünya Gümrük Örgütü, müzeler, önde gelen müzayede evleri ve ulusal hükümetlerin ortak çalışmalarını koordine ederek "kültür için koalisyonlar" oluşturmuştur 28 Mart 2015 (UNITE4HERITAGE, URL 2015).

UNESCO – UNITAR (BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü) – UNOSAT (BM Operasyonel Uydu Uygulamaları Programı), kültürel ve doğal miras alanlarını korumak amacıyla en son jeo-mekân, coğrafi mekan teknolojileri ile izlemek için sözleşme imzalamıştır (Haziran 2015). Bu anlaşma ile risk altındaki arkeolojik alanlar uydu ile uzaydan izlenmekte ve gelişmeler takip edilmekte ve durum raporları yayınlanmaktadır (UNESCO-UNITAR-UNOSAT, URL: 2015 ve UNESCO-UNITAR, URL 2018, 1-143).

2012 yılında Batı Afrika ülkesi Mali'nin UNESCO'nun kültür mirası listesindeki Timbuktu şehrini yağmalamaktan yargılanan radikal terör örgütü üyesi Ahmet el Faqi el Mehdi Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) tarafından 9 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Mehdi bu suçla Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanan ilk militan olarak tarihe geçmiş bu kararla kültür mirası tahribi de ilk kez savaş suçu sayılmıştır (ICC, URL: 2016 ve DEUTSCHE WELLE, URL: 2016).

BM Güvenlik Konseyinin 2347 Sayılı Kararı ile çatışmalarda "kültürel mirasın kasıtlı tahribatı savaş suçu olarak kabul edilmiştir" (UN Security Council, URL 2017).

13 Şubat'ta 2020'de Uluslararası Kızılhaç Topluluğu (ICRC) ve Mavi Kalkan (Blue Shield) silahlı çatışmalar sırasında kültürel mülkiyetin korunmasını sağlamak için birlikte daha yakın çalışma taahhüdünde bulunan bir Mutabakat Zaptı imzaladı (ICRC-BLEU SHIELD, URL: 2020).

Sonuç olarak yukarıda özetlenen "Afetlerde Kültürel Mirasın Korunma Tarihçesi"nde günümüzde sayısı ve şiddeti giderek artan afetlerin her alandaki yıkıcı etkilerini azaltmak ve önlem almak amacıyla tarih boyunca toplumların, ulusal ve uluslararası yapılanmaların dayanışma ve güç birliği sergileyerek gerekli tedbirleri almaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE AFET RİSKLERİ

Günümüz toplumları gerek doğa gerekse de insan ve teknoloji kaynaklı afete dönüşebilecek farklı risk türleri ile iç içe yaşamaktadır. Risk, kavram olarak, doğa olaylarının veya insan faaliyetlerinin sonucunda istenmeyen bir gerçeklik durumunun ortaya çıkma olasılığını ifade etmektedir (Kates vd. 1985: 44). Tarih boyunca bu olasılıklar depremler, seller, savaşlar, salgın hastalıklar, kuraklık, uçak kazaları ve nükleer tesis sızıntıları gibi durumlar olarak sürekli gerçekleşmektedir (Auf der Heide 1989: 6). Risk kavramı her ne kadar yaşadığımız çağın bir icadı olmasa ve insanlığın en eski fenomenlerinden biri olsa da, endüstrileşme ile birlikte yirminci yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde küreselleşme eğilimi sergilediği görülmektedir (Beck 2014: 21).

Japonya'da meydana gelen bir deprem, sadece Japonya'daki canlı hayatı değil, neden olduğu nükleer sızıntı ile tüm dünyayı ilgilendiren bir tehlikeye dönüşmekte ya da Tayland'da meydana gelen sel sularının sabit disk depolarını basmasıyla Amerika'da bilgisayar üretimi sektöre uğrarken Türkiye'de de bilgisayar fiyatlarının artmasına neden olmaktadır (Fuller 2011; CNN, 2013). Doğa ve insan kaynaklı nedenler sonucunda meydana gelen bu olaylar, toplu olarak yaşanan, akut bir başlangıcı olan ve zamanla sınırlanmış travmatik durumlar olarak görülmektedir (McFarlane ve Norris 2006: 4).

Literatürde afet olarak da tanımlanan bu tür travmaların etkileri fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik düzeyde olabilmekte ve etkilerinin azaltılması için tüm yönleriyle ele alınarak öncesinde kapsamlı hazırlıklar yapılması gerekmektedir (Lindell 2013: 798). Ancak dünyada 1974 – 2003 yılları arasında doğa kaynaklı afet oranlarının 10 kata kadar artması (CRED, 2004: 15), sadece 2000 – 2012 yılları arasında gerçekleşen afetler nedeniyle 1.2 milyon insanın hayatını kaybetmesi, 2.9 milyar insanın bu afetlerden etkilenmesi ve 1.7 trilyon ABD doları hasarın oluşması (ICSU, 2015: 9) afetlere yönelik hazırlıkların yeterli seviyelere ulaşamadığını göstermektedir.

Marmara Depremi (1999), Ayamama Deresi Taşkını (2009), Van Depremi (2011), İstanbul Dolu Fırtınası (2017), Antalya'da meydana gelen hortum (2019), Elazığ Depremi (2020) gibi olaylar ve özellikle beklenen İstanbul depremine yönelik yapılan kayıp senaryoları (İBB, 2009) ülkemizde de durumun çok farklı olmadığını göstermektedir.

Ülkemizde afetlere neden olabilecek tehlikelere yönelik hazırlanan bu kılavuz kapsamında yapılan araştırmada bir tablo (Tablo 1) oluşturulmuştur. Bu tabloda, ülkemizde geçmiş dönemlerde yaşanan ve gelecekte karşılaşılabilecek afetlere neden olabilecek tehlike kaynakları, türleri ve görülme şekilleri aktarılmaktadır.

Tablo 1 Türkiye’de Afet ve Acil Durumlara Neden Olabilecek Tehlike Kaynağı, Türü ve Görülme Şekli Tablosu

Tehlike Kaynağı	Tehlike Türü	Görülme Şekli	
Doğa	Gök	Atmosfer Dışından Gelen Tehlikeler	Göktaşı çarpması, güneş patlamaları, elektromanyetik fırtınalar
	Hava	Aşırı Yaz/ Kış Koşulları	Dünyanın doğal devinimi ile açığa çıkan şiddetli rüzgâr, soğuk ve sıcak hava, fırtına, hortum, kasırga, kum fırtınası gibi olaylar
		Hava Kirliliği	Yangın, volkanik patlamalar, yanardağ, bitki örtüsü tahribi gibi doğa kaynaklı nedenlerle gaz, toz, duman, koku, saf olmayan su buharı gibi kirleticilerin atmosfere salınımı
	Mikroorganizma	Salgın Hastalıklar	Bitki ve hayvanların aracılık ettiği mikroorganizmalar ile bulaşan endemi, epidemi ve pandemi şeklinde görülebilen tehlike
		Küf, Mantar	Uygun iklimlendirme ortamlarının sağlanmadığı alanlarda görülebilen tehlike
	Su	Su Baskını	Aşırı yağış, hızlı eriyen kar, gelgit gibi nedenlerle dere, akarsu, göl veya deniz kenarında su seviyesinin yükselmesi
		Sel	Belirli bir bölgeye kısa süre içerisinde aşırı yağış düşmesi
		Tsunami (*)	Deprem nedeniyle deniz sularının yükselmesi ve yerleşim alanlarına ulaşması şeklinde meydana gelen taşkınlar.
	Yer	Çığ	İç veya dış kuvvetlerin etkisi ile kar yığınlarının kütleli olarak hareket etmesi
		Deprem	Fay hatlarında meydana gelen gerilme, sıkışma veya bükülme sonucu yer kabuğu üzerindeki levhaların kademeli olarak hareket etmesi
Volkan Patlaması		Bir yanardağ (volkan) içerisinde eriyik halde bulunan kayaların (magma) biriken gazlar ve artan basınç nedeniyle yüzeye en yakın veya en ince yerinden (kapak) patlayarak yüzeye çıkması	
Böcek ve Hayvan İstilasası		Kene, fare, çekirge gibi yüksek sayılara ulaşarak istilacı olabilecek canlıların büyük sürü halinde hareketi	
İnsan	Eğitimsizlik	Vandalizm	Yasadışı eylemler, vandalizm, kundaklama ve hırsızlık
	Hatalı Tasarım	Işık	Zararlı ışık dalgalarının boyalı objelerde ve organik eserlerde yaratacağı değişim.
	Savaş	Konvansiyonel	Karşıt taraf ülke ordularının kara, hava, deniz unsurlarınca kitle imha silahları kullanılmadan bombardıman, füze saldırısı, hava saldırısı, çıkarma gibi yöntemler şeklinde gerçekleştirecekleri savaşlar
		Konvansiyonel Olmayan	Karşıt taraf ülkelerin baskın, terörizm, ayaklanma gibi taktik ve kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer silahlar kullanarak gerçekleştirecekleri savaşlar
	Endüstriyel Kazalar	Kimyasal	Kimyasal, biyolojik, radyoaktif benzeri tehlikeli maddelerin taşınması, işlenmesi veya depolanması sırasında oluşabilecek kontrolsüz gelişmeler sonucunda çevre ve insan sağlığı için anında veya daha sonra ciddi tehlikelere yol açabilecek büyük bir emisyon, yangın veya patlama
		Biyolojik	
		Radyoaktif	
Nükleer			
Kentleşme	Şehir Afetleri	Belirli bir bölgede artan nüfus, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin etkileşimli olarak suni bir yoğun yapılaşmaya neden olması sonucunda değişime zorlanan doğal çevrenin ve bölgenin iç dinamiklerinin ayrı ayrı ya da birbirlerini tetikleyerek büyük kayıplara neden olması	

Tehlike Kaynağı	Tehlike Türü	Görülme Şekli
Teknoloji Yapay Zekâ	Kontrolsüz Ortam	Yapay zekâyâ dayalı sistemlerin kontrolden çıkarak toplumsal ve çevresel felaketlerle sonuçlanabilecek olaylara neden olma olasılığı

(*) 30 Ekim 2020 de meydana gelen İzmir Seferihisar Merkezli depremde Seferihisar - Sığacık'ta meydana gelen küçük çaplı bir Tsunami 1521-1522 yıllarında Osmanlı Sultanı Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Parlak Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilen Tarihi Sığacık Kalesi ve Kaleiçi Evleri'ni ciddi olarak olumsuz etkilemiştir. Bu gerçek bizlere ülkemizdeki afetler arasında tsunamiyi de değerlendirmemiz gerektiğini açıkça göstermektedir.

Afet ve acil durumlara neden olabilecek tehlikelerin aktarıldığı bu tablo içerisinde yer alan deprem tehlikesi, gerek etkileyeceği bölge gerekse de tarihi ve kültürel değerlere yönelik oluşturacağı "birincil ve ikincil riskler" nedeniyle, ülkemizde önlemlerin biran önce alınması gereken bir tehlike türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1999 yılında Marmara Bölgesi'ni etkileyen iki büyük depremin yarattığı kayıplar sonrasında yapılan detaylı deprem tehlike analizlerinde İstanbul'da 30 yıl içerisinde büyük bir depremin meydana gelme olasılığı yaklaşık %65 olarak öngörülmektedir (İDMP, 2003: 9). Böylesi bir depremin gerçekleşmesine yönelik yapılan en olasılıklı senaryoda, Kuzey Anadolu Fayı'nın, Adalar'ın güneyinden Tekirdağ'a kadar olan parçasının kırılması ile $M = 7.4 - 7.5$ büyüklüğünde bir deprem meydana gelme potansiyeli tahmin edilmektedir (Balamir 2014: 41); Yapılan bir başka araştırmaya göre, bu kırılmaya neden olacak etken için, uzunluğu boyunca 23 mm/yıl kayma hızı oranında Kuzey Anadolu Fayı'nın Marmara Denizi'nin kuzeyine doğru boydan boya uzanan sağ yanal atımlı bir fay olarak tanımlanmaktadır (Le Pichon vd. 2000: 2; Le Pichon vd. 2003: 8).

Kuzey Anadolu Fayı tarihte çok şiddetli depremlere neden olmuştur. Tarihi kayıtlarda bu fay hattı üzerinde yer alan Marmara Bölgesi'nde M.S. 1 ile 1899 yılları arasında 600'ey yakın depremin meydana geldiği ve bu depremlerden 38'inin $M_s=7$ 'den büyük oldukları tahmin edilmektedir (Ambraseys ve Finkel 1991: 60-62). Ayrıca İstanbul gibi yoğun nüfusun yaşadığı bir şehrin ve büyük sanayi tesislerinin yer aldığı Marmara Bölgesi'nde, Kuzey Anadolu Fayı'nın haricinde Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün (MTA) hazırladığı 1:250000 ölçekli haritada, bölgedeki aktif fayların ve segmentlerin sayısı 27 olarak gösterilmektedir (MTA, URL 2014).

Bu veriler ışığında yapılan değerlendirmelerde, ülkemizde özellikle Marmara Bölgesi'nin deprem riskinin yüksek olduğunun açıkça görüldüğüne dikkat çekilerek bu bölgede deprem özelinde afetlere hazırlık çalışmalarının yoğunlaşmasının ve dolayısıyla da depremler nedeniyle afet riski altındaki bir bölgenin olası bir depremin afete dönüşmesini engelleyecek dirençliliğe sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır (Varol ve Buluş Kırıkkaya 2017, 1-9).

Afetlerde dirençlilik, bir tehlikeye maruz kalmış bir sistemin ya da toplumun, temel yapılarının korunması ve yenilenmesi de dâhil olmak üzere, tehlikenin etkilerini zamanında ve etkili bir şekilde soğurma, eski hale dönüş ve iyileşme kabiliyeti (UNISDR, 2009), gerilemeden kurtulma yeteneği (Tainter ve Taylor 2014, 168-181), genel bir sistemin, akut veya kronik bir strese ters yönde tepki vermesiyle, yeni bir denge durumuna erişebilme yeteneği (Harrison ve Williams 2016, 11-31) olarak tanımlanmaktadır.

Afetlere karşı dirençliliğin sağlanabilmesi, klasik afet yönetim anlayışı (afetlerin neden olacağı zararları en aza indirgeyebilmek için afet sonrası müdahale ve iyileştirmeye odaklanan yaklaşım) yerine, afet öncesi riske dayalı zarar azaltma yaklaşımlarının benimsenmesi ile mümkün olabilmektedir (Plattner 2005,357-366).

Riske dayalı zarar azaltma yaklaşımında, toplumsal yapıyı oluşturan kurum-kuruluş, birey gibi unsurların zarar azaltma çalışmalarını eşgüdümle yürütmesi gerekmektedir (Ural 2014: 48). Bu nedenle günümüz toplumlarında afetlere karşı alınan önlemlerde öncelikle risk azaltma kültürünün yerleşmesini sağlayacak çalışmaların yürütülmesi gerekliliği açığa çıkmaktadır (Fişek vd. 2003: 1072).

Sonuç olarak, ülkemizde afet ve acil durumlara neden olabilecek tehlike türlerini "Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Projesi " bağlamında değerlendirdiğimizde, tarihinde üç büyük medeniyete ev sahipliği yapan, kültürel miras kabul edilen çok sayıda değeri bünyesinde barındıran, müze tescil belgesine sahip 91 müzenin bulunduğu başta İstanbul olmak üzere, diğer şehirlerimizdeki müzelere örnek olacak, afet risklerinin azaltılmasına yönelik yapılacak her bir çalışmayı çok değerli kılmaktadır. Üstelik yakın tarihimizde yaşadığımız Van-Erciş Depremlerinin (2011) tarihi binalara ve müze koleksiyonlarına verdiği büyük zarar örneği, bu çalışmanın önemini daha da artırmaktadır.

Yer altı sularının yükselmesi sonucu müze koleksiyon ve depoları sular altında kalabilmektedir. Türkiye'de aşırı yağışlarla birlikte yer altı sularının yükselmesi sonucu defalarca su altında kaldığı için sonunda taşınmak zorunda kalan müze örneği olduğu da unutulmamalıdır. Sel riskinin ortadan kaldırılması, müzenin kuruluş aşamasında, konumu göz önünde bulundurularak önlenmesi, en baştamümkündür.

Haydarpaşa Gar Binası Yangını (2010) ile Galatasaray Üniversitesi Yangınında (2013) tarihi binalar tahrip oldu. Diyarbakır'da, Kobani olayları olarak basına yansıyan gösteriler sırasında Ziya Gökalp Müzesi olarak kullanılan, Diyarbakırlı yazar ve fikir adamı Ziya Gökalp'in doğduğu ve yaşadığı tarihi ev yakılıp koleksiyonları yağmalandı (2014). Ayrıca Diyarbakır Sur İlçesi'nde terör örgütü PKK'nın 2015-2016 yıllarındaki bölücü faaliyetleri sonucunda Diyarbakır Surları, Kurşunlu Camii ve Dört Ayaklı Minare gibi tarihi yapılarda tahribatlar oluşmuştur.

2014 yılında “Asit Yağmurları” olarak adlandırılan olay, Türkiye’de ilk kez kaygı ile konuşulan bir konu olmuştur. Çıkacak yoğun dumanla hava saldırılarını önlemeyi hedefleyen terör örgütü DEAŞ, 26 Eylül 2016’da Musul’da bulunan bir kükürt tesisine saldırı başlatmıştır. Bu olayın ardından Amerikan Uzay Dairesi NASA, zehirli gazın Türkiye’ye yöneldiğini gösteren bir harita yayınlamıştır. Ülkemizin güney kesiminde, sonraki günlerdeki yağışlar tahmin edilmiş, zehirli gazın asit yağmuru riski taşıdığı uyarısında bulunulmuş, Türk makamları da bu açıklamayı teyit etmiştir. Beklenen yağmur Güneydoğu Anadolu’da gerçekleşmiş, KUMID üyesi Akademisyen Ortak Doç. Dr. Mahmut AYDIN Batman Müzesinde açık alanda sergilenen arkeolojik eserleri yağmur altında fotoğraflayarak belgelemiş ve bir kısmını KUMID ile paylaşmıştır. Bu belgeleme, asit yağmurlarının birkaç yıl sonra eserlerde başlayacak olası bozulmaları ve bunların asit yağmurdan kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamak için önemli bir kanıt olacaktır.

İnsan kaynaklı riskler arasına konulabilecek, tarihi yapılarda yanlış yöntemlere ve uygulamalara, hatalı restorasyon malzemelerinin kullanılmasına, sergileme hataları ve eksikliklerine ilişkin yapısal problemler afet anında önemli yer tutmaktadır. Müzelerde yanlış sergileme uygulamaları, eserlerin deprem, yangın ve benzeri afetlerde daha fazla zarara uğramasını sağlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının Temmuz 2019’da yayınladığı On Birinci Kalkınma Planının (2019–2023), ilgili maddelerinde (Madde 630, 666, 724.3) “Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımızın, afet riskini dikkate alacak şekilde korunması ve İstanbul’da yer alan kültür ve tabiat varlıklarının afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır” şeklinde planlamalar yapıldığı görülmektedir.

4. AFETLERLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE AFET YÖNETİMİ TANIMI

Bu bölümde “Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Kılavuzu, 2020”nin hazırlanması sırasında ihtiyaç duyulacak afet ve afet yönetimi ile ilgili temel kavramlar olan afet, acil durum, risk, tehlike, zarar görebilirlik ve kapasite geliştirme kavramlarının tanımlanması yapılacaktır. Kavramlara yönelik getirilen tanımlama çalışmalarından sonra afet yönetiminin kapsamı ve süreçleri aktarılacaktır.

4.1. Afet

Birleşmiş Milletlere göre afet “İnsanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen her türlü doğal, teknolojik veya insan kaynaklı tüm olaylar” olarak tanımlanmaktadır (Kadioğlu 2008: 4-5).

Türkiye’de afetler konusunda görevlendirilen üst kurum olan AFAD (T.C. Başbakanlık Afet Acil Durum Başkanlığı) afeti “*Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay*” şeklinde tanımlamaktadır (AFAD, 2014: 23).

Bu kurumsal tanımlamaların haricinde Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu ise afeti “İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel, doğal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen topluluğun yerel imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edemeyeceği, kriz yönetimi gerektiren doğa veya insan kökenli olay ve/veya olayların sonuçları” olarak tanımlamaktadır (Kadioğlu 2011: 37).

Afetlere yönelik farklı kaynaklarda benzer nitelikte birçok tanımlama yapılmaktadır. Yapılan tüm tanımlamaların ortak kabulünde, afetin neden değil sonuç olduğu ve etkisi itibarıyla toplumsal yaşamın devamlılığına büyük zararlar verebilecek sonuçları doğuracağıнын yer aldığı görülmektedir. Yapılan tanımlarda bir diğer ortak nokta olarak kaynağı ne olursa olsun afetlerin meydana geldikleri bölgelerde kültürel ve ekonomik varlıklar üzerinde ciddi kayıplar oluştuğu üzerinde durulmaktadır (Yılmaz 2019: 257-271).

4.2. Acil Durum

Acil durum kavramı, Özmen ve arkadaşları tarafından *“ivedilikle müdahale etmeyi ve acil yardım faaliyetlerini yürütmeyi gerektiren durum, hal ve olayları ifade eder. Afetin meydana gelmesi hâli olarak da ifade edilebilir. Olay sırası ve sonrasında olağanüstü tedbirlerin alınmasına ve faaliyetlerin yürütülmesine gerek duyulan geçici bir durumdur. Bazı kuruluşlar acil durumu, kuruluşun kendi imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edebildiği olaylar”* olarak da tanımlanmaktadır (Özmen vd. 2015:37-52).

Türkiye’de afetler konusunda üst kurum olarak konumlandırılan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ise acil durum kavramını *“büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren tüm durum ve hâller”* olarak tanımlamaktadır (AFAD, 2014: 20-21).

4.3. Risk

Risk kavramı, Beck’e göre, *“insanlığın en eski fenomeni”* olarak tanımlanmaktadır (Beck 2014: 21). Aynı kavram, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından *“bir olayın belirli koşul ve ortamlarda doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığı”* şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD 2014: 128). Ayrıca Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı risk kavramını; risk = potansiyel kayıplar ya da risk = tehlike X zarar görebilirlik olarak formüle etmektedir. Kadioğlu ise risk kavramını *“bir tehlikenin bölgenin sakinleri, özellikleri, etkinlikleri, özgül tesisleri, tabii ve kültürel kaynakları üzerine olan tahmini kötü etkisi”* olarak tanımlamaktadır.

4.4. Tehlike

Tehlike kavramı, İSMEP kapsamında *“belirli bir zaman ve coğrafyada ortaya çıkarak insan, çevre ve toplum üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek, doğa, teknoloji ya da insandan kaynaklanan fiziksel bir durum”* olarak tanımlanmaktadır (İSMEP, 2009: 8). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından tehlike kavramı *“belirli bir zaman veya coğrafyada ortaya çıkarak yaşamı tehdit eden, toplumun sosyoekonomik düzen ve etkinliklerine, doğal çevreye, doğal, tarihi ve kültürel kaynaklara zarar verme potansiyeli olan doğa, teknoloji ya da insandan kaynaklanan fiziki olay ve olgu”* olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2014: 144).

4.5. Zarar Görebilirlik

Afet ve acil durumlara yönelik kullanılacak bir diğer kavram ise zarar görebilirliktir. Zarar görebilirlik kavramı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından *“farklı tür ve büyüklükteki tehlikeler karşısında, insanların ve yaşam çevrelerinin uğrayabileceği fiziksel, toplumsal, ekonomik veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsü”* olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2014: 166). Zarar görebilirlik kavramı 1. fiziksel zarar görebilirlik, 2. sosyal zarar görebilirlik, 3. ekonomik zarar görebilirlik alt kavramlarını da içermektedir. Zarar görebilirlik kavramını

Kadıoğlu, “kişilerin, malların ya da çevrenin bir tehlikenin etkisi sebebiyle kayıp, yaralanma ve hasara maruz kalma seviyesi” olarak tanımlamaktadır (Kadıoğlu 2008: 11).

Afetlerde insanların ölümü, öncelikle somut olmayan kültürel mirasın (gelenekler, ritüeller, hikayeler, vb.) insandan insana ve insandan topluma aktarılmasını duraklatır ya da tamamen engelleyebilir. Afetlerde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının tahrip olması veya tamamen yok olması, bireyin “kültürel miras ve kültürel mirasa ulaşma hakkını” engeller. Bu nedenle mümkünse “Kılavuz’da”, “Zarar Görebilirlik” kavramına “Kültürel Zarar Görebilirlik” alt başlığının ilave edilmesi için gerekli ulusal ve uluslararası çabaların başlatılması önerilmektedir.

4.6. Kapasite Geliştirme

15. yüzyılın erken dönemlerinden itibaren kavram olarak kullanılan kapasite, literatürde etimolojik köken olarak Latince ‘*capacitatem*’ ve Fransızca ‘*capacité*’ kelimelerine dayandırılmaktadır (URL – 1, 2017). Kapasite kavramı Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre, Fransızca kökeni temel alınarak; “*bir şeyi içine alma, sığdırma sınırı, kapsama gücü, sığa, belli bir alana sığabilecek kişi veya nesne sayısı, bir işletmenin üretim miktarı, bir kondansatörün elektrik yığılma sınırı, anlama, kavrama yeteneği*” olarak tanımlanmaktadır (Akalin 2011: 1305). Misalli Büyük Türkçe Sözlük’te ise kapasite kavramı Latince ve Fransızca kökenleri temel alınarak, “*bir şeyin diğer şeyleri içine alabilme, içine sığdırabilme derecesi, anlama, kavrama ve idrak etme yeteneği, sığa*” olarak tanımlanmaktadır (Ayverdi 2010: 621).

Gelişim kavramı ise yine Türk Dil Kurumu’na göre, “*gelişme işi, serpilip büyüme, ilerleme, inkişaf, tekâmül, aksiyon*” olarak tanımlanmaktadır (Akalin 2011: 1305). Aynı kavram Misalli Büyük Türkçe Sözlük’te ise “*gelişme, serpilip büyüme, neşvünema, ilerleme, inkişaf, tekâmül*” olarak açıklamaktadır (Ayverdi 2010: 410).

Kapasite ve gelişim kavramlarının bir araya getirilmesi sonucunda yaratılan ve bir çalışma alanı oluşturan *kapasite geliştirme* kavramı ise az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Avrupa Komisyonu gibi uluslararası organizasyonların uyguladıkları çalışmalardan elde ettikleri verilere dayandırılarak tanımlanmaktadır. Bu alanda çalışan farklı organizasyonların yaptıkları tanımlamaların organizasyonun kültürünü de kapsamı, ayrıca bu alanda çalışan diğerlerinin kavrama yönelik açıklık getirme çabası, kapasite geliştirme ile ilgili çok fazla tanımın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yılmaz 2019: 257-271).

Dünya Bankası kapasite geliştirmeyi; “*yerel sahiplenme ve kalkınma hedefine ulaşma çabalarının etkililiğini ve verimliliğini artırmak için politika, sosyo-politik ve örgütsel faktörlerde değişikliklere yol açan, liderler, koalisyonlar ve diğer değişim aktörleri tarafından yerelde yürütülen öğrenme süreci*” olarak tanımlamaktadır (OECD, 2006: 5).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nün gerçekleştirdiği çalışmalara göre kapasite geliştirme; “*bir bütün olarak insanların, örgütlerin ve toplumun, zaman içinde kapasiteyi*

yaratma, uyarlama, güçlendirme ve sürdürme süreçleri" şeklinde tanımlamaktadır (Otto vd. 2009: 13).

Kapasite geliştirmeye yönelik çalışmaları bulunan Derick W. Brinkerhoff bu tanımlara ek olarak; "*bir sistemin var olmasını, uyarlanmasını ve gerçekleştirilmesini sağlayan niteliklerin, yeteneklerin ve ilişkilerin gelişen birleşimi*" kavramlarının da kapasite geliştirme tanımı içerisinde yer almasını savunmaktadır (Brinkerhoff ve Morgan 2010: 4).

Farklı kaynaklarda, yapılan tanımlara bakıldığında; kapasite geliştirme ile birey, kurum, kent, yerel, bölge veya toplum ölçeklerinde ve farklı düzlemlerde belirlenen amaçlar doğrultusunda büyüme, gelişim veya performansın geliştirilmesinin ve bu gelişimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının hedeflendiği görülmektedir (Yılmaz 2019: 257-271).

Tehlike, Risk, Zarar Görebilirlik ve Kapasite Geliştirme kavramlarına yönelik getirilen tanımlamalardan yola çıkılarak bu kavramların birbirleri ile ilişkileri şu şekilde özetlenebilmektedir; yaşadığımız coğrafyada tehlikeleri değiştiremeyiz, ancak zarar görebilirliğimizi (sıfıra indirecek kadar yok edemesek bile) azaltabiliriz. Ancak zarar azaltma çalışmaları yaparak afete neden olacak olayın sonrasına yönelik sonrası zarar görebilirlik düzeyimizi düşürebiliriz.

Riski yaratan, tehlike ile zarar görebilirlik etkenlerinin bir araya gelmesidir. Öte yandan, kapasite geliştirme, zarar görebilirlik ile ters orantılıdır. Kapasite geliştirme arttıkça zarar görebilirlik, dolayısıyla da tehlikenin riske dönüşmesi olasılığı azalmaktadır. Özetle, afet riskini azaltmaya da artıran, toplumun zarar görebilirlik düzeyidir. Bu nedenle afet ve acil durumlara neden olabilecek olaylara yönelik zarar azaltma çalışmaları yapılarak zarar görebilirlik düzeyi düşürülünce afetin etkisi de küçültülmüş olacaktır.

4.7. Afet Yönetimi

Tarihi süreç içerisinde insanlığın yaşadığı afetlerden kazanılan deneyimler sonucunda afete neden olabilecek tehlike ve bu tehlikenin neden olabileceği zararların azaltılabileceği farkındalığının oluşması, afet yönetimine yönelik gerçekleştirilecek çalışmalarda önemli birilerlemler olarak kabul edilmektedir (Kadıoğlu ve Özdamar 2008: 11).

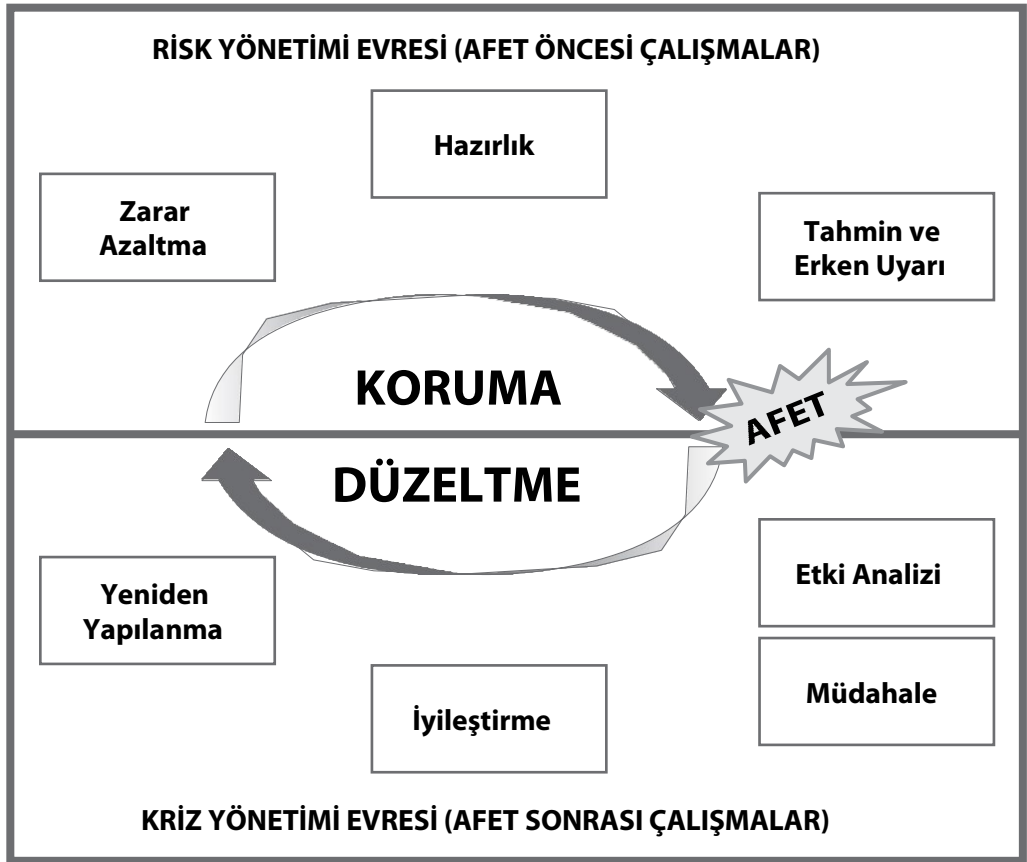
Bu farkındalık, yakın tarihe kadar devam eden afet sonrası oluşan zararların azaltılmasına dayanan kriz yönetimi temelli afet yönetimi anlayışının yerine, kaynağı her ne olursa olsun afet gerçekleşmeden önce olası bir afette zarar görebilecek alanların belirlenerek bu alanlara yönelik sistemli ve kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesini gerektiren risk yönetimi temelli bir anlayışı getirmiştir (O'Brien vd. 2006: 66; Carter 2008: 20).

Bu anlayışa dayalı afete hazırlık çalışmaları, afet öncesini kapsayan *risk yönetimi evresi* ve afet sonrasında kapsayan *kriz yönetimi evresi* olarak iki ana evrede gerçekleştirilecek çalışmaların afet olmadan önce tamamlanmasını öngörmektedir (Carter 2008). Afet öncesini

kapsayan risk yönetimi evresinde *zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı* çalışmaları gerçekleştirilirken, afet sonrasında kapsayan krizi yönetimi evresinde *müdahale, etki analizi, iyileştirme ve yeniden yapılanma* çalışmaları gerçekleştirilmektedir (Kadioğlu ve Özdamar 2008: 9; Carter 2008: 4; Plattner 2005).

Her iki evrede gerçekleştirilecek çalışmaların etkili olabilmesi için bu çalışmaların afet sonrasına bir tepki olarak değil, kapsamlı ve sürekli olarak uygulanması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sağlanabilmesi ise afetlere yönelik *politika, planlama, organizasyonel ve operasyonel* gibi çeşitli konulardan geçmektedir (Carter 2008: 20).

Bu, kapsamlı ve süreklilik gerektiren çalışmaların sistematik olarak sağlanabilmesi için geliştirilen yaklaşım 'Afet Yönetimi' olarak tanımlanmakta ve bir döngüyle (Şekil 1) sistemleştirilmektedir.

Şekil 1 Afet Yönetim Sistemi (Kaynak: Kadioğlu ve Özdamar 2008)

Afet Yönetimi olarak ifade edilen ve planlamaya dayalı bu anlayışta, afetin bir sonuç olduğu ve yıkıcı etkisinin birbiri ile entegre, makro ve mikro planlamalar ile azaltılabileceği kabul edilmektedir (Yavaş 2005: 286). Planlama çalışmalarında afetin yıkıcı etkisi toplumun 'zarar görülebilirlik' düzeyi ile belirlenmektedir. Afetin gerçekleşebileceği bölgenin savunmasızlık düzeyini toplum lehine çevirebilmek ve afet etkisini azaltabilmek için sosyal, ekonomik, teknik ve siyasal unsurlar arasında gerçekleştirilecek güç birliği etkili olmaktadır (Kadioğlu 2008: 11). Bu unsurlar arasında gerçekleştirilecek güç birliğinin, toplumun tüm kesimlerini kapsayacak bütünlük bir sistemde tasarlanması ve ortak amaç doğrultusunda hareketi gerekmektedir (Ural 2014: 34).

Sonuç olarak Afet Yönetimi yaklaşımı, olası bir afetin neden olabileceği kayıpların azaltılması için mikro ve makro düzeyde yapılan planlamalar ile güç birliği oluşturacak unsurların ortak amaç doğrultusunda bütünlük bir sistem içerisinde hareket edilmesini gerekli kılmaktadır (Yavaş 2005: 294). Bu bağlamda Afet Yönetimi, afet öncesi ve sonrasına yönelik gerçekleştirilecek tüm çalışmaların bütüncül bir planlamayla, ilgili kurumların, kuruluşların ve bireylerin bütüncül biçimde üzerine düşen görev ve sorumluluklarını ciddiyetle yerine getirmesini gerektiren bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir (Kadioğlu 2008: 31).

5. MÜZELER İÇİN AFET YÖNETİMİ

5.1. Müzelerde Afet Risklerinin Belirlenmesi Çalışmaları

Müzelerde her alanda afete dönüşebilecek tehlikelerle ilgili risklerin belirlenmesi deprem ve yangın gibi tehlikelerden, uzun süreli elektrik kesintisine, kazalara ve hastalıklara kadar olasılıkların dikkate alınması, kurumun hangi tehlikelere maruz kalabileceğini öğrenmede ve nedenlerini araştırmada başlangıç oluşturacaktır. Bu durumda müzelerde afet risklerinin azaltılması çalışmalarında atılacak ilk adımın müzenin etkileeneceği afet türlerinin belirlenmesi olmalıdır.

Bu durumda her müze aşağıda yer alan soruları (Tablo 2) cevaplandırmalıdır.

Tablo 2 Müzeler İçin Afet Riskinin Belirlenmesinde Kontrol Listesi

1	Müze binası ve içindeki eserler güneş patlamaları, elektromanyetik fırtınalar gibi olaylardan zarar görebilir.	Evet	Hayır
2	Müze binası ve içindeki eserler şiddetli rüzgâr, aşırı soğuk ve sıcak hava durumlarında, fırtına, hortum, kasırga, kum fırtınası, tsunami, sel, gibi olaylardan zarar görebilir.	Evet	Hayır
3	Müze binası ve içindeki eserler yangın tehlikesinde ve gaz, toz, duman, koku, saf olmayan su buharı gibi kirleticilerin atmosfere salınımı nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır
4	Müze içindeki eserler bitki ve hayvanların aracılık ettiği mikroorganizmalar ile bulaşan endemi, epidemi ve pandemi şeklinde görülebilen tehlikeler nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır
5	Müze binası ve içindeki eserler aşırı yağış, hızlı eriyen kar, gelgit gibi nedenlerle dere, akarsu, göl veya deniz kenarında oluşabilecek su seviyesinin yükselmesi (sel veya taşkın) sonucu zarar görebilir.	Evet	Hayır
6	Müze binasının bulunduğu bölgede müze binasına ve içindeki eserlere zarar verebilecek bir çığ gerçekleşebilir.	Evet	Hayır
7	Müze binasının bulunduğu bölgede deprem riski vardır ve müze binası ve içindeki eserler bu bölgede gerçekleşebilecek bir depremde zarar görebilir.	Evet	Hayır
8	Müze binasının bulunduğu bölgede böcek istilaları gerçekleşebilir, bu istilaların gerçekleşmesi durumunda müze binası ve içerisindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
9	Müze binasının bulunduğu bölgede savaş gerçekleşebilir ve bu savaş durumunda müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
10	Müze binasının bulunduğu bölgede yerel çatışmalar gerçekleşebilir ve bu yerel çatışma durumunda müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır

11	Müze binasına yönelik bir terör saldırısı gerçekleşebilir ve terör saldırısı durumunda müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
12	Müze binasının bulunduğu bölgede kimyasal bir tehlike oluşabilir ve bu tehlike nedeniyle müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
13	Müze binasının bulunduğu bölgede biyolojik bir tehlike oluşabilir ve bu tehlike nedeniyle müze içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
14	Müze binasının bulunduğu bölgede nükleer bir tehlike oluşabilir ve bu tehlike nedeniyle müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
15	Müze binasının bulunduğu bölgede radyoaktif bir tehlike oluşabilir ve bu tehlike nedeniyle müze içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
16	Müze binasının bulunduğu bölge yoğun kentleşme nedeniyle değişime zorlanan doğal çevrede yer almaktadır ve bu değişim nedeniyle müze binası ve içindeki eserler zarar görebilir.	Evet	Hayır
17	Müze binasında veya bulunduğu bölgede kullanılan teknolojik tabanlı otomasyon programları müze binası ve içindeki eserlere zarar verebilecek tehlikelere neden olabilir.	Evet	Hayır

Afet risk değerlendirilmesi yapılacak müze için bu sorulardan en az bir tanesine “EVET” cevabı veriliyorsa o müze için afet risklerinin azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu sorular afetlere neden olabilecek genel riskler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu nedenle hazırlanan tablo, afet risklerinin azaltılmasına yönelik çalışma gerçekleştirmeyi planlayan ilgili müze çalışanları tarafından yeni sorularla geliştirebilir.

Müze koleksiyonlarını oluşturulan eser grupları organik, inorganik, karma ve diğer eser gruplarından oluşmaktadır. Altı çizilerek belirtilmesi gerekir ki, risk yönetimi ile ilgili tek tip bir model bulunmayıp, yukarıda bahsedilen temel unsurları içermesi şartıyla, kurumun yapısına ve içinde yer aldığı sektörün niteliklerine uygun olarak çok farklı şekillerde risk yönetimi uygulanmaktadır. Bu yaklaşım “Müzeler” için de geçerlidir.

Bu nedenle, müzelerde afet risklerinin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılırken her müzenin sergilediği koleksiyon nedeniyle risk faktörünün değişken ve bağımsız olduğu ve müzelerde bu tür çalışmaların gerçekleştirilmesi için bütçeye ihtiyaç olacağı unutulmamalıdır. Bunların haricinde müzeye yönelik afet risk azaltma çalışmalarına başlamadan önce, varsa daha önce gerçekleşen afetlerden müzenin nasıl etkilendiğine yönelik bilgi toplanmalıdır. Bu tespitler çalışmalar için kolaylık sağlayacaktır.

Müzelerdeki eserlerin olası bir tehlike nedeniyle düşmesi, devrilmesi ve bunlara bağlı olarak zarar görmesinin engellenebilmesi için sabitleme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ancak bu sabitleme çalışmaları her bir eserin niteliğine, sergilendiği veya korunduğu (depo, vb. gibi) yere göre farklı uzmanlıkların ortak çalışmaları ile gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu nedenle müzelerin bu çalışmaları ayrıca planlamaları gerekmektedir.

5.2. Temel Önleyici Koruma Önlemleri

Bu bölümde “Afet Riskinin Azaltılmasına” yönelik dört önemli afete göre sınıflandırılmış temel önleyici koruma prensiplerinin uygulanması önerilecektir. Risk yönetiminin en önemli aşamasını, *risklere hazırlık / risklerin azaltılması* çalışması teşkil eder. Bu azaltma ise ancak önleyici koruma uygulamalarıyla başarılı olabilir. Sakin zamanlarda alınacak önlemler, hiç kuşkusuz afetlerde müzelerin ve eserlerin daha az zarar görmesine veya hiç zarara uğramamasına büyük katkı sağlayacaktır.

Uluslararası Müzeler Konseyi - Koruma Komitesi (ICOM-CC) Eylül 2008’de, Hindistan Yeni Delhi’de düzenlediği 15. Üç Yıllık Konferansta, uluslararası mesleki ve kamu forumlarında ve literatürde iletişimi kolaylaştırmak için ortak koruma terminolojisi oluşturmak üzere taşınabilir kültür mirası ile ilgili “Koruma” ve “Onarım” ile ilgili tanımlar yapmıştır. Bu açıklamalarda “*Önleyici Koruma, gelecekteki bozulma veya kayıplardan kaçınmayı ve en aza indirmeyi amaçlayan tüm önlemler ve eylemleri içermektedir. Bu önlemler ve eylemler yaşları ve durumları ne olursa olsun bir nesne üzerinde ve çevresinde alınır, öğelerin malzemelerine, yapılarına müdahale etmezler ve onların görünüşlerini değiştirmezler*” diye tanımlanmaktadır (ICOM-CC, URL: 2008).

Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMID); onuncu kuruluş yıldönümünde UNESCO’nun “Kültür Mirasını Koruma El Kitapları” nı kendi imkânlarıyla Türkçeye tercüme ederek koruma alanına kazandırmıştır. Bu kitaplar KUMID’in web sayfasında yayınlanmaktadır. Yayın, UNESCO Genel Merkezi ile UNESCO Türkiye Millî Komisyonu’nun KUMID’in logosu ile birlikte kullanılması ile taçlandırılmıştır. Altı farklı konuda el kitabını içeren bu yayın ÖNLEYİCİ KORUMA’nın temel ilkelerini içermektedir. Bu ilkelerin benimsenip uygulanması, hiç kuşkusuz koruma ve onarım faaliyetlerinden daha az maliyetlidir ve daha çok etkilidir (UNESCO-KUMID, URL: 2016).

5.2.1. Deprem

- Mevcut müzenin deprem fay hatlarına olan ilişkisine göre risk haritası oluşturulmalı ve eğer müze yüksek riskli deprem bölgesinde yer alıyorsa bina güçlendirmelerinin yapılması gerekmektedir.
- Yeni inşa edilecek müzelerde sismik yalıtımlı sistemler kullanılarak binanın depreme karşı mukavemeti arttırılmalıdır.
- Bina, sismik yalıtım sistemli olarak inşa edilmemişse, vitrinlerin veya vitrin içi kaidelerin altlarına konulacak küçük boyutlu sismik yalıtımlı sistemler yerleştirilmeli, objeler olası bir titreşime karşı koruma altına alınmalıdır.
- Depolarda kutulanmış olan eserlerin herhangi bir sarsıntıda çarparak zarar görmesini engellemek üzere ethafoam, polyfoam veya polietilen köpük ile kutu ile eser arasında

yastıklama (eserin niteliğine uygun biçimde-kalıp çıkararak eseri içerisine oturtulması gibi) yapılmalıdır.

- Teşhir ürünleri misina ipi ile vitrinlere sabitlenmelidir. Misina ipi ile eserlerin bağlantı uygulamalarında mukavemetin güçlü olması önemlidir. Uygulamaların konservatörler tarafından yapılması şarttır.
- Vitrin içlerinde eserlerin düşmesini engellemek için ağırlık merkezinin belirlenmesi ve taşıyıcı kaidelerin buna göre hazırlanması gerekmektedir. İçerisine eser konulan vitrinlerin sismik izolasyon yöntemleri kullanılarak imal edilmesi ayrıca vitrin içindeki eserlerin misina kullanılarak uygun düğüm (organik ve inorganik eserlerde farklılık gösterecek uygulama) teknikleriyle sabitlenmesi gerekmektedir.
- Gerekiyorsa cam, seramik gibi kırılma riski olan objelerin içerisine ağırlık yerleştirilmeli ve kaidesi sabitlenmelidir.
- Museum wax ile kırılabilir objeler sabitlenmelidir.
- Depolarda raf kenarlarının yükseltilerek düşme riskinin azaltılması sağlanmalıdır.
- Teşhirda, kütlece büyük eserler vitrin tabanına yakın konularak sergilenmelidir.
- Müzelerde bulunan lahit, heykel ve benzeri ağır olan eserlerin gerçek ağırlıklarının tespit edilmesi ve sismik izolasyon yöntemleri kullanılarak, yıkılma, devrilme ve düşme risklerine karşı önlem alınarak deprem riskine karşı korunaklı hale getirilmesi gereklidir.
- Mümkünse teşhir alanlarına titreşim kontrol cihazları konulmalıdır.

5.2.2. Yangın

- Müze galerileri ve depolarında yangın durumunda, sadece ateşe en yakın olan yerlerde yağmurlama kafası açılır ve ateşe su boşalır.
- Buğulanma veya gazlı sprinklerler daha fazla bölünmüş depolama için düşünülebilir. Özellikle potasyum-argon karışımı yangın söndürme sistemlerinin kullanılması etnografik ve kağıt eser grubunun yoğun olduğu müzelerde uygun görülmektedir.
- Tavana yakın inorganik nesnelere, otomatik yağmurlama sistemlerinin bulunduğu müzelerde, herhangi bir su hasarını önlemek için düşük yoğunluklu, polietilen plastik örtülerle kaplı olmalıdır.
- Müze teşhir, depo ve idari kısımlardaki elektrik tesisatının bakımı yapılmalı ve yanmaya dayanıklı kablolar tesisatta kullanılmalıdır.
- Yangın söndürme sistemi olarak organik eser barındıran müzelerde kesinlikle aerosol söndürme sistemlerinin kullanılması tercih edilmelidir. Katı Potasyum Söndürme sistemleri insan sağlığı ve doğaya zararlı maddeler barındırmaması nedeniyle tercih edilebilir.

- Müze-itfaiye teşkilatı iş birliği yapılarak, öncelikle olası yangında kullanılacak söndürme materyalleri belirlenmelidir. Bu iş birliği gereğince, belirli aralıklarla, İtfaiye teşkilatı ile ortak yangın söndürme tatbikatı yapılmalıdır.
- Yangın hidrant sistemlerinin ve yangın söndürücülerin yerleri belirlenmeli, bakımları ve kontrolleri düzenli yapılmalıdır.
- Depo kapıları hava sızdırmazlık özelliğine sahip olmalı ve yangına dayanıklı metal özellikli olmalıdır.
- Yangın Güvenliği Personelinin, uygun yangın güvenliğinin ve yangın riskleri için yeterli güvenliğin sağlanması amacıyla her 6 ayda bir, Kültür Kurumları için Yangın Güvenliği ve buna ek olarak yangın personeli denetimi yapılmalıdır.

5.2.3. Klimatik-Hidrolojik Afetler

- Müze ortamının iklimatik ortamı nem alıcı ve verici cihazlarla sabitlenmeli, dataloggerlar yerleştirilerek ortamın iklim durumu gözlem altına alınmalıdır.
- Müzenin bulunduğu bina ve çevresindeki ilgili alanlara paratoner yerleştirilmesi yıldırım düşmeleri için önleyici tedbirlerin başında gelmektedir.
- Ultraviyole ışın yaymayan ışık kaynakları tercih edilmeli ve depolanan ve teşhirdeki eserlerin renklerinin solması önlenmelidir.

5.2.4. İnsan Kaynaklı Afetler

- Her müzede Mavi Kalkan (Blue Shield) Bayrağı bulundurulmalıdır.
- Savaşlar, terör saldırıları, göçler, yağmalama ve vandalizm oluşma ihtimallerini göz önünde bulundurarak müzenin dış duvarlarının, demir korkuluklarının, dış kapılarının, sergi ve depo kapılarının, alarm ve kamera sistemlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

5.3. Müzeler İçin Afet Risklerinin Azaltılması Adımları

Kılavuzun bu bölümünden sonra adım adım bir müzenin genel olarak afetlerden kaynaklanabilecek zararları nasıl azaltılabileceğini gösteren çalışmalar aktarılacaktır. Bu adımlar altında sunulan çalışmaların tamamlanması ile müze binası için *Afet Acil Durum Planı* hazırlanmış olacaktır. Bu nedenle bu bilgiler doğrultusunda hazırlanacak dokümanlar dosyalanmalı ve içeriğindeki bilgiler düzenli olarak güncellenmelidir.

5.4. Müzeler İçin Afet Risklerinin Azaltılmasında Planlama Çalışmaları

Müzelere yönelik gerçekleştirilecek risk azaltma çalışmalarını bir plan dâhilinde gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Böylece, hem çalışmalar takip edilebilir bir şekilde kolayca gerçekleştirilebilecek hem de hangi alanlarda eksikliklerin olduğu tespit edilebilecektir. Bu doğrultuda müzeler için gerçekleştirilecek afet risk azaltma çalışmalarına yönelik aşağıda bir yıllık plan örneği sunulmaktadır.

Tablo 3 Müzeler İçin Afet Risk Azaltma Yıllık Plan Örneği

YILLIK İŞ PLANI			
Müze:			
Tarih	Aktivite	Yetkili Kişi	Gerçekleştirildiği Gün
Ocak	Müze yapıları için tehlike analizinin yapılması		
Şubat	Müze binası için risk azaltma çalışmalarının planlanması		
Mart	Risk senaryolarının hazırlanması		
Nisan	Müzedeki eserlerin önceliklendirilmesinin yapılması		
Mayıs	Eser durum tablolarının hazırlanması		
Haziran	Tahliye planının hazırlanması		
Temmuz	Yerinde sığınak uygulaması planlarının hazırlanması		
Ağustos	Eser koruma prosedürlerinin hazırlanması		
Eylül	Müze personel ve ziyaretçi bilgisinin hazırlanması ve personel görev ataması		
Ekim	Komşu kaynakların araştırılması ve ikili anlaşmaların yapılması		
Kasım	Afet yönetimi için görevlendirmelerin yapılması		
Aralık 1	Müze personellerine afet yönetimi ve plan ile ilgili eğitim verilmesi		
Aralık 2	Müze Profesyonelleri ve diğer paydaşların birimleri ile (AFAD, İtfaiye, vb.) afet yönetimi ve plan ile ilgili eğitim verilmesi		
Hazırlayan:			
Tarih:			

5.4.1. Müze Binası İçin Bilgi Kartı

Doğa ve insan kaynaklı birçok afet türü yapılar üzerinde hasarlara neden olabilmektedir. Bu nedenle olası bir afetin zararlarını azaltmanın temel ilkesi yapısal sağlamlığın karşılanmasıdır. Müzelerde afet risklerini azaltma çalışmalarının diğer adımlarında yapılacak işlemler de müze binasının yapısal sağlamlığı oranında etkili olacaktır. Bu bağlamda aşağıda sunulmakta olan bina bilgi formunun eksiksiz olarak doldurulması gerekmektedir.

Tablo 4 Müze Yapıları İçin Bina Bilgi Kartı

Müzenin / Binanın Adı		
Adresi (Cadde/Sokak – Mahalle/Semt – Posta Kodu)		
Konumu/Coğrafi Koordinatları/Harita. “Kent haritası ektedir”		
Binanın yakınında veya sınırları içinde (bahçe, avlu dâhil) insanların ve eserlerin toplanacağı alan var mıdır?	EVET ☐	HAYIR ☐
(Cevabınız EVET ise) Alanın adresi / Coğrafi Koordinatları / İşaretlenmiş Harita. “Kent haritası ektedir”		
Binanın yakınında veya sınırları (bahçe, avlu dâhil) içinde yangında kullanılacak su deposu, yangın söndürme muslukları var mıdır?	EVET ☐	HAYIR ☐
(Cevabınız EVET ise) Harita ve kat planları üzerinde işaretleyiniz ve ektesununuz.		
Müzenin gaz, kanalizasyon, elektrik ve su hatları otomatik kapatılıyor mu?	EVET ☐	HAYIR ☐
(Cevabınız HAYIR ise) lütfen hatların kapatma merkezlerini kat planları üzerinde işaretleyiniz ve ekte sununuz.		
Toplam Kat Adedi		
Toplam Kapalı Alan		
Yapı Tarzı		
Binada Kullanılan Malzemeler		
Duvar		
Çatı		
Zemin Malzemesi		
Yapısal Elementler		
Yapım Yılı		
İnşa Eden Firma/Kurum		

Tablo 5 Müze Yapıları İçin Afet Risk Dayanım Kontrolü

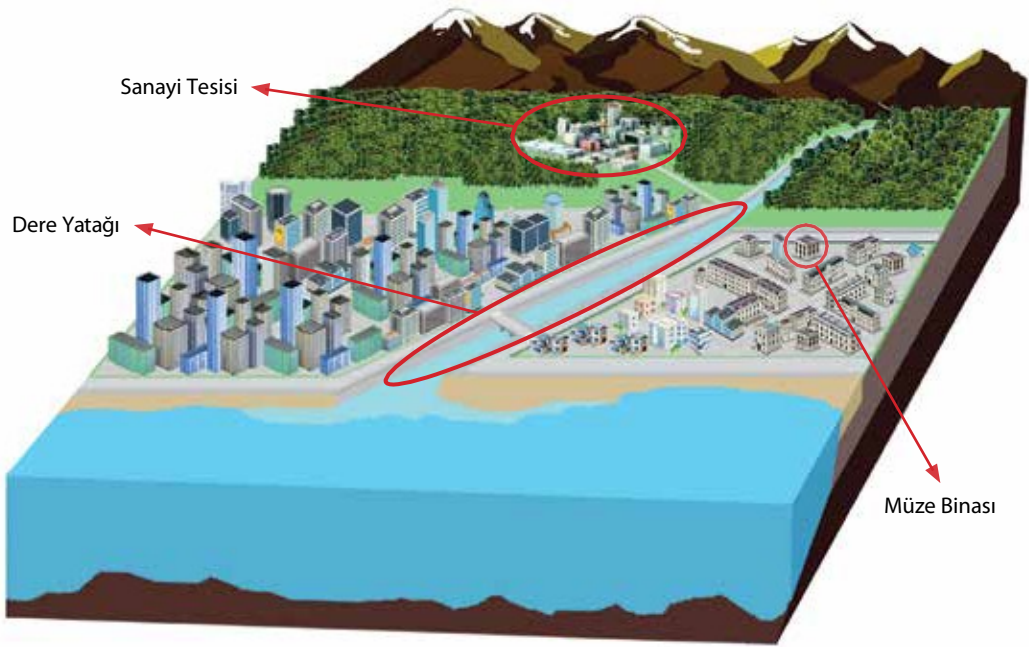
Müze Binasının Olası Afet Risklerine Karşı Dayanımı				
1	Müze binası güneş patlamaları, elektromanyetik fırtınalar gibi olaylardan zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
2	Müze binası şiddetli rüzgâr, aşırı soğuk ve sıcak hava durumlarında, fırtına, hortum, kasırga, kum fırtınası, tsunami, sel, gibi olaylardan zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
3	Müze binası çevrede gerçekleşebilecek bir yangın tehlikesinde ve gaz, toz, duman, koku, saf olmayan su buharı gibi kirleticilerin atmosfere salınımı nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
4	Müze binası aşırı yağış, hızlı eriyen kar, gelgit gibi nedenlerle dere, akarsu, göl veya deniz kenarında oluşabilecek su seviyesinin yükselmesi (sel veya taşkın) sonucu zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
5	Müze binasının bulunduğu bölgede müze binasına zarar verebilecek bir çığ gerçekleşebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
6	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşebilecek bir depremde zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
7	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşebilecek böcek istilaları nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
8	Müze binasının bulunduğu bölgede gerçekleşebilecek savaş nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
9	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşebilecek yerel çatışmalar nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
10	Müze binası gerçekleşebilecek bir terör saldırısı nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
11	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşecek bir kimyasal tehlike nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
12	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşebilecek bir nükleer tehlike nedeniyle zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
13	Müze binası bulunduğu bölgede gerçekleşen yoğun kentleşme nedeniyle değişime zorlanan doğal çevrenin etkisi ile zarar görebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
14	Müze binasında veya bulunduğu bölgede kullanılan teknolojik tabanlı otomasyon programlarının neden olabileceği riskler müze binasına zarar verebilir.	Evet	Hayır	Bilmiyorum

Bu form doldurulduktan sonra binanın afet risklerine yönelik yapısal sağlamlığına verilecek her bir “**BİLMİYORUM**” cevabı için ilgili uzmanlıkların görüşü alınmalı, her bir “**HAYIR**” cevabı için yapısal sağlamlıktan emin olunacak çözümler geliştirilmelidir.

5.4.2. Müze Binası İçin Örnek Risk Azaltma Çalışması

Müze binasının bulunduğu bölgede yer alan ve gerek kendisinden gerekse de olası bir afet sonrası ikincil bir tehlike nedeniyle müzeye zarar verebilecek tüm riskli alan ve yapıların belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışma yapılırken müzenin bulunduğu bölgenin bir haritası çıkarılmalıdır. Bu harita üzerinde müze için riskli olabilecek tüm unsurlar işaretlenmeli ve bu unsurların müze için ne tür hasarlara yol açabileceği, senaryolarla detaylı olarak hazırlanmalıdır.

Aşağıdaki harita üzerinde bazı risk kaynakları örnek olarak verilmektedir.

Şekil 2 Müzeler İçin Risk Kaynakları Örneği

Bu şekil üzerinde örnek olarak gösterilen müze yapısı için (sanayi tesisinden kaynaklanacak kazalar nedeniyle) kazanın gerçekleştiği tesisin niteliğine göre müzenin görebileceği zararların belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle müze bölgesinin yakınında yer alan sanayi tesislerinin ve bu tesislerde ne tür üretimlerin yapıldığının bilinmesi ve bu tesislerde gerçekleşebilecek bir kaza sonucu ne tür etkilerin (kimyasal serpinti, şiddetli patlamalar, yangın, vb.) açığa çıkacağı belirlenmelidir. Bu etkiler belirlendikten sonra müze yapısının ve içerisinde sergilenen koleksiyonların (bu etkiler nedeniyle) ne tür hasarlar alabileceği belirlenmelidir. Tüm bu olası risk kaynakları ve etkileri için ayrı ayrı senaryolar oluşturulması önerilmektedir.

Aşağıda iki farklı senaryo örneği sunulmaktadır. Bu senaryo örneklerinden birincisi müze binası için yapısal risk oluşturmayacak, ancak müze içerisindeki eserler için bir risk oluşması durumunda yapılacakları örneklendirirken, ikincisi müze binasına yapısal olarak da zarar verebilecek bir riski örneklendirmektedir.

Örnek 1 Sanayi Tesisi Kaynaklı Yangın İçin Örnek Senaryo

Risk	Müze yakınında bulunan sanayi tesisinde yangın meydana gelebilir ve yangın nedeniyle yoğun duman ve zehirli gazlar çevreye yayılabilir.
Etki	Çevreye yayılan yoğun duman ve zehirli gazlar müze içerisinde yer alan dokuma ve boyama eserlere zarar verebilir.
İş birliği Geliştirilecek Kurumlar	Sanayi tesisinde gerçekleşecek bir yangın nedeniyle bölgede yer alan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın taşra yapılanması, AFAD Şubesi, kültürel varlıkların korunması ile ilgili çalışma yürüten sivil toplum kuruluşu ve gönüllüleri, yerel yönetim (belediye, kaymakamlık, vb.) ve kolluk kuvvetleri (emniyet, jandarma, vb.) ile hangi alanlarda çalışmalar yürütüleceği belirlenerek protokoller hazırlanır. (Bu kurumlar müzenin büyüklüğü, bulunduğu bölge gibi değişkenlere göre belirlenmelidir.)
Önlem	Müze yakınında yer alan sanayi tesisinde bir yangın meydana gelme olasılığına karşı müzede yer alan her bir esere yönelik koruma planı hazırlanır. Bu plan içerisinde görev, sorumluluk ve işbirlikleri belirlenir, ilgililere sorumlulukları doğrultusunda eğitimler verilerek gerçekleştirilecek çalışmalar aktarılır, her yıl belirli sayılarda planda yer alan tüm ekip ve kurumların katıldığı tatbikatlar yapılarak eksik görülen alanlar güçlendirilir. Risk açığa çıktığında, hazırlanan bu plan uygulanır.

Örnek 2 Taşkın / Sel İçin Örnek Senaryo

Risk	Müze yakınında bulunan dere yatağı aşırı yağış sonrası taşabilir.
Etki	Taşkın suları müze binasına ulaşarak binaya ve içindeki eserlere zarar verebilir.
İş birliği Geliştirilecek Kurumlar	Olası bir taşkın durumunda bölgede yer alan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın taşra yapılanması, AFAD Şubesi, kültürel varlıkların korunması ile ilgili çalışma yürüten sivil toplum kuruluşu ve gönüllüleri, yerel yönetim (belediye, kaymakamlık, vb.) ve kolluk kuvvetleri (emniyet, jandarma, vb.), özel sektör sponsorluk ya da sosyal sorumluluk projeleri ile hangi alanlarda çalışmalar yürütüleceği belirlenerek protokoller hazırlanır (Bu kurumlar müzenin büyüklüğü, bulunduğu bölge gibi değişkenlere göre belirlenmelidir).
Önlem	Müze binasının taşkın nedeniyle oluşacak su basmalarına karşı alınacak yapısal önlemler belirlenir ve olası bir su basmasına karşı müzede yer alan her bir esere yönelik koruma planı hazırlanır. Bu plan içerisinde görev, sorumluluk ve işbirlikleri belirlenir, ilgililere sorumlulukları doğrultusunda eğitimler verilerek gerçekleştirilecek çalışmalar aktarılır, her yıl belirli sayılarda planda yer alan tüm ekip ve kurumların katıldığı tatbikatlar yapılarak eksik görülen alanlar güçlendirilir. Risk açığa çıktığında hazırlanan bu plan uygulanır. Taşkın hasarını hafifletmek için, eserlerin önleyici koruma prensipleri gereği yerden en az 60 cm yüksekliğinde depolanmış – sergilenmiş olması gerekmektedir.

Bu örnek senaryoda müzenin bulunduğu bölgede müze için risk oluşturabilecek her bir tehlike kaynağı için ayrı ayrı yapılmalıdır. Bu risklerin gerçekleşmesi durumunda müze içerisindeki eserlerin nasıl etkileneceği de her bir eser özelinde belirlenmeli ve gerekirse eserlere yönelik bir önceliklendirme yapılmalıdır. Eserlerin hasar görmeden önce kurtarılması ile ilgili geliştirilen öncelikler müzede, farklı türde koleksiyon malzemelerinin toparlanması için bir planın yanı sıra bazı koleksiyonların bir araya getirilmesine yönelik olarak da rehber olacaktır. Önceden oluşan ve afetle ilgili olmayan hasarlar koleksiyon olay formlarının kopyalarını bulundurulmalıdır. Müzelerde yer alan eserlere yönelik yapılacak önceliklendirme aşağıda yer alan hususlara göre yapılabilir.

En önemli eser ve koleksiyon hangisidir belirleyiniz.

Koleksiyondaki tüm eserler yeri doldurulamaz ve değer biçilemez olduğu bir gerçekse de bazı eserler diğerlerinden daha değerlidir. Bu önem eserin tarihi, estetik, bilimsel / teknik ve geçmiş, şimdiki ve gelecek kuşaklar için ifade ettiği sosyal değer ile ölçülebilir.

Bu eserleri seçerken şu soruları sormanız size yardımcı olabilir.

Hangi eserler koleksiyonuzun veya müzenizin misyonunu yansıtmaktadır? Hangi eserler toplum için önem arz etmektedir? Bu soruları cevaplarırken çalışmaya katılan herkesin aynı fikirde olması önem arz etmektedir.

Bütün eserler için öncelik listesi yapınız.

Yüksek önem ve değere sahip eserlerin listesini yapınız. Bu liste, zamanla yarışılan bir afet / kurtarma veya tehlike durumunda, sizin rehberiniz olacaktır. Bu liste aynı zamanda afet veya kurtarma zamanında değerli kaynakların ve zamanın boşa harcanmasının önüne geçecektir. Tüm eserleri bu listeye eklemek bir afet durumunda istenmeyen sonuçlara neden olacaktır.

Eser durum tabloları hazırlayın.

Eserlerin konum ve güvenlik durumunu listeye eklemek, hızlı yapılması gereken kurtarma operasyonunda yararlı olacaktır. Örneğin eser çerçeveyle duvara sabitlenmiş midir, eserin konulduğu sandıklar nasıl kitlenmiştir ve anahtarlar nerededir, ne tür bir askı ya da sabitleme sistemi kullandığı listede yer almalıdır.

Örnek 3 Eser Durum Tablosu

Eser Adı	İnandık Vazosu
Eserin Yeri	Orta Salon
Eserin Korunma Durumu	Cam vitrinde, sabit kaide ve misina ipi ile sabitlenmiştir.
Anahtarın Konumu (Eser Kilitli Cam Vitrin Benzeri Bir Sistem İçinde İse)	Müdür odasında çelik kasada

Müzenin her bir bölümü ve malzemesi için ayrı bir liste yapınız.

Bu çalışma müzenin her bir bölümü için önceliklerinin belirlenmesini sağlayacaktır. Bu liste özellikle afetin küçük ve müzenin bir kısmını etkilediği zaman oldukça yararlı olacaktır.

Aynı zamanda farklı afetlere ve etkilerine göre kullanmak üzere eserlerin türüne ve malzemesine göre bir liste yapmak da oldukça faydalı olacaktır. Örneğin bir su baskınında kâğıt, tekstil ve ahşap eserler taş ve metal eserlerden daha önce kurtarılması gerekecektir.

Çalışmaya katılan herkesin liste üzerinde aynı fikirde olmasını sağlayınız.

Bu liste yapılırken afet kurtarma çalışmasına katılacak herkesin çalışmaya katılmasına ve liste üzerinde hem fikir olmasını sağlayınız. Fikir ayrılıklarının listeler hazırlanırken giderilmesine çalışılmalıdır.

Örnek eser durum tablosu hizmete özel bir belgedir. Bu nedenle müzelerde afet risklerini azaltırken hazırlanacak bu ve diğer tüm belgelerin ziyaretçiler tarafından görülmemesi eserlerin güvenliği açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu listenin müzeye yeni eklenen eserlere ve eserlerin konumunun değişmesine göre güncellenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak müzenin içindeki eserlerin olası afetlerin neden olabileceği zararlara karşı korunması için öncelikle müzenin bulunduğu bölgenin ve müze içerisindeki eserlerin iyi tanınması gerekmektedir.

Müze binasının bulunduğu bölge ve müze içerisinde yer alan eserlere yönelik kapsamlı bilgiler elde edildikten sonra hazırlanan senaryoların, tatbikatlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Oluşturulacak senaryo doğrultusunda gerçekleştirilecek tatbikatlar için gözetilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bu hususlar genel bir tahliye tatbikatı sırasında gözetilmesi gereken kriterleri ifade etmekte olup, müzelerde gerçekleştirilecek afet ve acil durum planlarında bu kriterlerin geliştirilebileceği unutulmamalıdır.

Müze binası ve eserler için yapılacak her liste yazılı ve dijital olarak müzede sadece yetkililerin görebileceği güvenlik altında tutulmalıdır. Söz konusu listelerin bir suretinin müze dışında (mümkünse Bakanlıkta, Genel Müdürlükte) tutulması tavsiye edilir.

5.4.3. Tahliye

Her müze, sahip olduğu koleksiyon türünü, binasını, lokasyonunu, farklı bölümlerini (konservasyon-restorasyon laboratuvarları, konferans salonu vb.) çalışan personelini, ziyaretçilerini ve ziyaretçi sayılarını dikkate alarak, afet risk yönetimi planlamaları hazırlamalıdır.

- Afet veya acil durum oluşması durumunda öncelikle bina içerisindeki insanları (müze personelini ve ziyaretçileri) nasıl tahliye edileceği önceden planlanmalı, bu planın binadaki her kat, bölüm, oda, vb. bölümler için kaçış yollarını içerecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.

- Hazırlanan bu krokiler bina içerisindeki her kat, bölüm, oda, vb. yerlere herkesin görebileceği alanlara asılmalı ve üzerinde okunaklı bir şekilde acil durumlar için tahliye güzergâhı yazılmalıdır.
- Olası bir afet ve acil duruma karşı müze içerisindeki ofis, büro, oda gibi kapısı olan tüm bölümlerin içerisindeki insanların kolayca binayı terk edebilecekleri önlemler önceden alınmalıdır.
- Tahliye anında, bina içindeki herkesin duyacağı ve sakin ancak kararlı bir şekilde toplanma alanına yönlendirme yapılmalıdır.
- Tahliye güzergâhının geçişi engelleyecek her türlü eşyadan arındırılmış olması gerekmektedir.
- Büro eşya ve malzemelerinin (dolap, masa vs.) konumları afet anında çıkışı kolaylaştırılacak şekilde düzenlenmesi, personelin tahliye gerektiren anlarda yapılması gerekenler hususunda önceden düzenli olarak bilgilendirilmesi ve kapasitelerinin tatbikatlarla güçlendirilmiş olması gerekmektedir.
- Müzede görevli personele tehlikenin türüne göre nasıl davranacakları bilgisi verilmeli ve tatbikatlarla kapasiteleri geliştirilmelidir.
- Acil durumlarda binayı aydınlatarak tahliye edilmesinde kullanılacak acil aydınlatma lambalarının gerekli yerlere takıldığından ve çalışır durumda olduklarından emin olunmalı ve periyodik olarak kontrol edilmelidir.
- Acil çıkış işaretleri ve acil aydınlatmalar, yangın anındaki yoğun duman ve çömelerek çıkışı arayanlar düşünülerek planlanmalıdır.
- Tatbikatların başarısına göre acil çıkış planı yeniden düzenlenerek gereken yerlerde ilave acil çıkış kapıları, işaretleri ve aydınlatması bulundurulmalıdır.

5.4.3.1. Yerinde Sığınmak

Genel olarak müze binasındaki personel ve ziyaretçilerin binayı boşaltmaları gereken durumlara yönelik öneriler sunulmaktadır.

Ancak bazı risklerde (kimyasal serpinti, toz veya kum fırtınaları, aşırı yağış, vb.) bina içinde sığınılması gerekebilmektedir.

Yerinde sığınmak uygulaması olarak bilinen bu durumlarda ise müze personelinin ve ziyaretçilerin belirli bir süre müze içerisinde kalmaları gerekecektir. Müzelerde yerinde sığınak uygulaması gerektiğinde ise aşağıdaki hususların önceden planlanması gerekmektedir.

- Yerinde sığınak uygulaması gerektirecek risklere yönelik hazırlanan senaryolar önceden ilgili kişilerce kontrol edilmeli ve yerinde sığınak uygulaması konusunda personel önceden bilgilendirilmelidir.

- Sığınmayı gerektirecek risk, kimyasal serpinti ve benzeri hava ile yayılabilecek bir tehlike ise, müze binasının dışarıyla hava temasının kesilebilmesi için dış kapı ve pencereler kapatılmalı, hava geçirmezliğin sağlanabilmesi için boşluklar ıslak bez veya havlularla kapatılmalıdır.
- Müzenin havalandırma, klima ve aspiratör sistemleri ve kullanılmayan ışıklar kapatılmalı ancak elektrik kapatılmamalı, klima, havalandırma ve aspiratör menfezleri bant veya uygun yöntemlerle kapatılmalıdır.
- Sığınılan bölümlerin kapısına “*acil sığınma alanı*” levhası asılmalıdır. Bu bölümlere kaç kişinin sığınabileceği önceden planlanmalı ve müzenin azami personel ve ziyaretçi sayısı dikkate alınarak sığınılacak bölümler oluşturulmalı ve kapısına en fazla kaç kişinin sığınacağına ilişkin bilgi notu konulmalıdır.
- Planlamada görevli kişiler, personeli ve ziyaretçileri bu bölümlere yönlendirmeli, kapasitesi dolan bölümlerin dışına “*acil sığınma alanı*” yazısı ile birlikte *kapasitenin dolduğunu* bildiren ibare asılmalıdır.
- Bu durumlar için iyi bir iletişim altyapısı oluşturulmalı, bina içindeki herkese uyarıların iletileceği bir yapı oluşturulmalıdır.
- Sığınılan alanlarda afet ve acil durum çantası bulundurulmalıdır. Bu çanta hazırlanırken müze personeli içerisinde süregelen hastalığı bulunanların sürekli kullandıkları ilaçlar, sığınılacak kişi sayısına göre su gibi temel ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Sığınma süresinin uzaması durumunda tuvalet ihtiyacının nasıl karşılanacağı planlanmalı ve bu alanlarda alternatif tuvalet sistemleri hazırlanmalıdır.
- Sığınılacak bölümlerde acil yardım hizmetleri ile (ambulans, itfaiye, polis, vb.) iletişimin nasıl sağlanacağı planlanmalı ve buna göre çözümler geliştirilmelidir.
- Sığınılan alanın hangi risk durumuna göre ne zaman ve nasıl tahliye edileceği önceden planlanmalıdır.
- Tatbikat sonrası sığınılan alan terk edildikten sonra ortam havalandırması sağlanmalıdır.

Gerçekleştirilecek tatbikatlar için aşağıdaki çizelge kullanılabilir.

Tablo 6 Müze Tatbikat Çizelgesi

Tatbikat Türü	Tarih	Kullanılan Alarm Sinyali	Tatbikatta Yer Alan Birimler	Tatbikatta Yer Alan Kurumlar	Görevlerin Yerine Getirilme Durumu	Tatbikat Süresi	Tatbikat Gözlemi ve Notlar
Deprem							
Yangın							
Sel / Taşkın							
Sanayi Tesisi Kazası							
Kimyasal Serpinti							
Radyolojik Tehlikeler							
Teknolojik Kaza							
Heyelan							
Çığ							
Fırtına							
Aşırı Yağış							
(Diğer)							

Bu çizelgenin haricinde gerek tahliye tatbikatında gerekse de yerinde sığınak uygulamasında her müze sergilediği eserlerin niteliğine ve sayısına göre bir koruma planı hazırlamalıdır. Bu plan hazırlanırken olası bir tahliye ya da yerinde sığınak uygulamasında eserlerin nasıl korunacağı prosedürlerini ve görevlileri açık bir biçimde belirtilmelidir. Bunun için aşağıdaki çizelge kullanılabilir ya da müzeler sergiledikleri esere göre kendi çizelgelerini oluşturabilirler.

Örnek 4 Eser Koruma Prosedürü

Eser Adı	Eserin Konumu	Koruma İşlemi	Sorumlu
İnandık Vazosu	Orta Salon	Cam vitrinde, sabit kaide ve misina ipi ile sabitlenmiş vazonun sergilendiği vitrin kapağının kilitli olduğundan emin olunur. Vazonun ve vitrin camlarının hasar alıp almadığı kontrol edilir. Eğer bir hasar var ise vazoya ilgili kişilerle birlikte önceden planlanan korunaklı alana taşınır. Taşıma işlemi için tutanak hazırlanması ve hasarın fotoğraflanması önerilir.	Müze Müdürü, Kat Sorumlusu

5.4.4. Müze Personel ve Ziyaretçi Bilgisinin Hazırlanması

Müzelerde olası afetlere yönelik gerçekleştirilecek risk azaltma çalışmalarında müzedeki personel ve ziyaretçi sayısı hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Böylece olası bir tehlike durumunda bu sayılar doğrultusunda hazırlanacak planlamalar ile can güvenliğini sağlayacak tedbirler önceden alınabilecektir. Ayrıca olası bir afet anında müze binası ile ilgili irtibata geçilecek kişiler önceden belirlenmiş olacaktır.

Tablo 7 Müzeler İçin Personel Bilgi Kartı

Müzenin	Gündüz toplam nüfusu		Gece toplam nüfusu	
	Gündüz Bina Sorumlusu Adı		Kat, Oda ve Tel. No.	
	Gece Bina Sorumlusu Adı		Kat, Oda ve Tel. No.	
Gündüz Personel Sayısı		Gece Personel Sayısı		
Binada Çalışma Günleri				
Çalışma Saatleri				

Bu kartın haricinde müzede görevli tüm personelin bilgilerinin yer aldığı aşağıdaki bilgi kartı hazırlanmalıdır. Bu kart içerisinde tüm personele ait bilgiler eksiksiz olarak doldurulmalıdır. Bu karta personel sayısına göre satır eklenebilir.

Tablo 8 Müze Personeli Bilgi Kartı

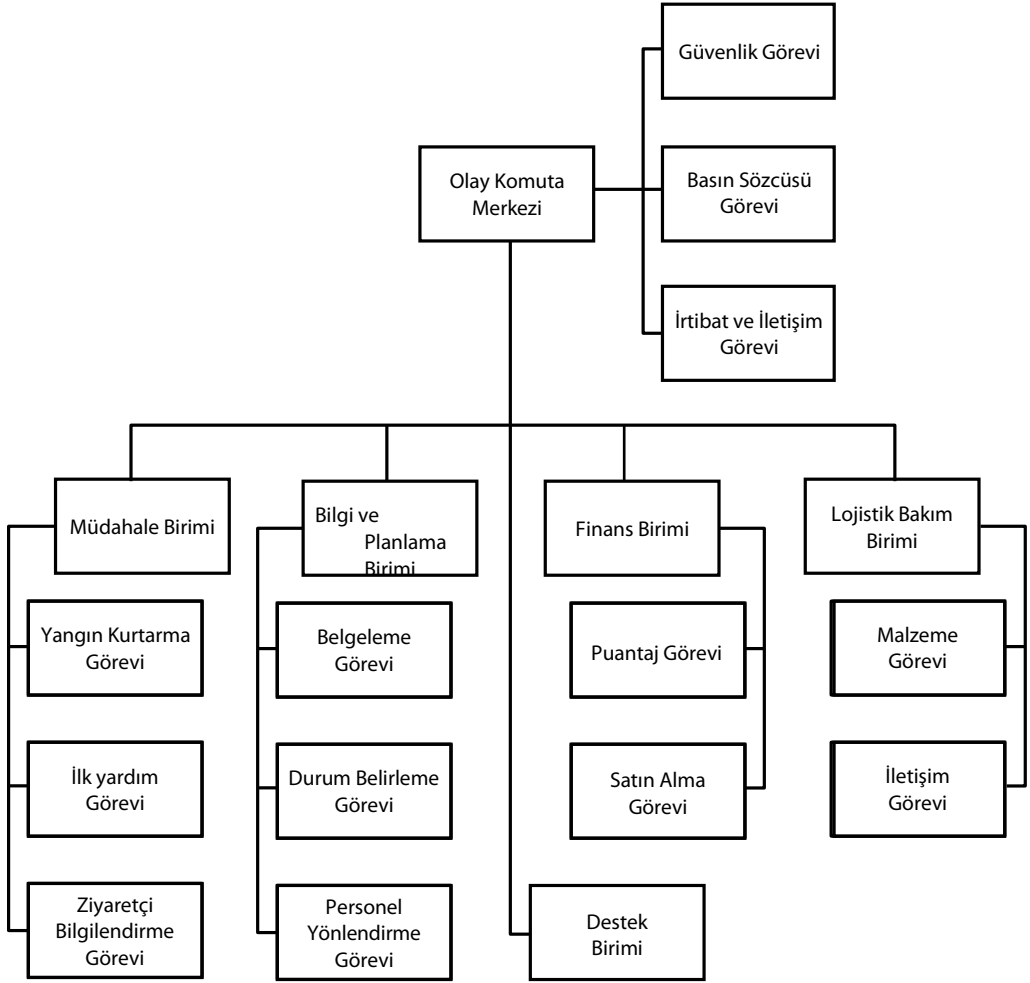
Sıra No	Unvanı ve Adı / Soyadı	İletişim Bilgileri	İkametgâh Adresi ve Coğrafi Koordinatı (Kent Haritası Ektedir)	Birinci Derece Yakınının Adı/Soyadı / Yakınlık Derecesi	İletişim Bilgileri
1		Ev tel: Cep tel: İş tel: E-posta:			Ev tel: Cep tel: İş tel: E-posta:
2		Ev tel: Cep tel: İş tel: E-posta:			Ev tel: Cep tel: İş tel: E-posta:

Afetlerde insanların güvenliği her şeyden önce gelmektedir. Müze çalışanları için esas olan, kendileri, bina(ları) ve koleksiyonları için daima güvenliği akıllarında bulundurarak günlük işleriyle ilgilenmektir. Personelinizi hazırlamanız ve afet risk azaltma planlamalarına dâhil etmeniz gerekmektedir. Düzenli tatbikatlar, acil durum ortaya çıktığında tüm çalışanların sorumluluklarına aşina olmasını, sakin, esnek ve etkili bir şekilde müdahale etmelerini sağlayacaktır.

Acil bir durum ortaya çıkmadan önce müze personeli ve aileleri arasında iletişim ağı kurmak yararlı olacaktır. Kurum personeli ailelerinin hazırlıklı ve güven içinde olduklarını ve ne yapacaklarını bildiklerinden emin olurlarsa sorumluluklarını yerine getirebilecektir. Gerek duyulursa afet durumunda telefonların kullanılmama olasılığına karşın internet yoluyla ve toplu iletişim imkânı veren, yararlı olabilecek alternatif çözümler (facebook, whatsapp grubu, vb.) üretilmelidir.

5.4.5. Afet ve Acil Durumlar İçin Personel Görev Alanları

Müzelerde olası afet ve acil durumlara yönelik gerçekleştirilecek çalışmalarda müzenin büyüklüğüne ve personel sayısına göre, birtakım görevlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu görevler için en az bir personelin atamasının yapılması önerilmektedir. Yeterli sayıda personelin bulunmadığı müzelerin bu görevler için hangi kurumlardan destek alacağını önceden planlamalı ve bu konuda işbirlikleri geliştirmesi gerekmektedir. Standart olarak verilebilecek görevler Şekil 3'te şematik olarak gösterilmektedir. Ancak bu görevlendirmelerde bulunacak kişilerin olası bir afet ve acil durum öncesi, sırası ve sonrası için etkin ve efektif olarak çalışabilmeleri, bu alanda alacakları eğitimlere bağlı olmaktadır. Bu nedenle bu kılavuz içerisinde verilen bilgilerin uygulamaları için mutlaka yetkin bir kurumdan Afet ve Acil Durum Planlama Eğitimi talep edilmelidir.

Şekil 3 Müzelerde Afet ve Acil Durumlar İçin Personel Görev Alanları

5.4.5.1. Komuta Kontrol Görevi

Afet ve acil durumlarda, olay komuta ve kontrolden görevli olan personel acil durum operasyonlarından birinci derecede sorumludur. Sürekli olarak olayı gözlemlemek ve yönetmek üzere olası bir afet veya acil durumda müze içerisinde belirlenen olay komuta merkezinde kalmalıdır. Afet ve acil durumlarda müzenin olay komutanı olarak da nitelendirilen bu görevdeki kişi müzede personelin ve ziyaretçilerin güvenliğini, kendine bağlı alt birimlerin sorumlularını belirlemek ve bu birimlerin komutası, koordinasyonu ve denetlenmesini sağlar. Olay komutanının müzede afet ve acil durum planını başlatacak, afetle ilgili yeni politikaları belirleme ve bunları yürürlüğe koyma, yani bina afet planını değiştirme yetkisine sahip kişidir. Afet alanına gönderilecek kişi ya da kişileri belirleme (bu kişi ya da kişiler bina ile

afet yeri arasındaki iletişimi sağlamakla yükümlüdürler) ve bir tehlike durumunda binayı boşaltma (tahliye) gerekliliğine karar verme yetkisine sahiptirler.

5.4.5.1.1. Güvenlik Görevi

Afet ve acil durumlarda müze binasının güvenliği ile ilgili sorumlulukların tanımlandığı görevdir. Bu görevde bulunanların kurtarma operasyonlarında ve tehlikeli durumlarda ekiplerin güvenliğini sağlama, bina girişlerini ve bina güvenliğini sağlama, görevleri arasındadır. Ayrıca ziyaretçi girişlerini düzenleme, yasak bölgelere yetkisiz kişilerin girmesini önleme ve arama ve taşıma sorumlusu ile birlikte ambulans giriş çıkış noktalarını belirleme görevleri bulunmaktadır. Güvenlik görevinde bulunanlar müzelerde güvenliği olmayan bölgelere girilmez işaretlerini yerleştirmeli, güvenlik görevlilerinin belirlediği tehlikeli ve güvensiz durumları, güvenliği ilgilendiren tehlikeli durumları olay komutanına bildirmeli ve ihtiyaç halinde itfaiye ve polis ile iletişim kurmalıdır. Afet ve acil durumlarda gerekli olacak yiyecek, su, tıbbi malzemeleri korumalı ve afet süresinde gerekirse polis/jandarma ve bina güvenlik birimlerinin birlikte çalışmasını sağlamalıdır. Ambulans park yerine park etmiş araçların kaldırılmasını sağlamalı ve ambulans trafik planı geliştirmeli ve yürütmelidir.

5.4.5.1.2. Basın Sözcüsü Görevi

Olay Komutanının bilgisi dâhilinde medya ve halka gerekli bilgi ve haberleri düzenli olarak ulaştırmalı ve bunun için olay komutanı ile yakın iş birliği içinde bulunmalıdır. Görevli medya mensuplarının girebileceği ve giremeyeceği alanları belirlemeli ve bu konuda güvenlik görevinde bulunan kişi ile iş birliği içinde olmalıdır. Medya yolu ile halka yapılacak gönüllü çalışma çağruları konusunda gerekli iş birliklerini sağlamalıdır.

5.4.5.1.3. İrtibat ve İletişim Görevi

Acil bir durumda binada o anda görevli olmayan veya bulunmayan acil durum personeline, afet acil durum planındaki personelin telefon ve adreslerini içeren listeyi kullanarak ulaşmalıdır. Acil bir durumda eğer binanın telefon iletişimi kesintiye uğramışsa cep telefonu, telsiz ya da planlanan alternatif iletişim kanalları aracılığıyla acil durum personeline ulaşmalıdır. Müzenin bulunduğu bölgedeki bölge olay veya afet yönetim merkezleriyle doğru bilgi akışını, eşgüdümü ve irtibatı sağlamalıdır. Müzenin iş birliği geliştirdiği yardım kuruluşları ve organizasyonların temsilcileri ile irtibatı ve karşılıklı iş birliği ve yardımlaşma anlaşmalarının yürürlüğe girmesini sağlamalıdır.

5.4.5.2. Müdahale Görevi

Bu görev için bir birim oluşturulması önerilmektedir. Bu birimin yönetiminde bulunan kişi kendine bağlı alt birimlerin sorumlularını belirlemeli ve birimlerin koordinasyonu ve denetlenmesini sağlamalıdır. Müdahale birimi mümkünse komuta merkezine yakın bir müdahale

merkezi kurmalı ya da komuta merkezi ile sürekli irtibatı sağlayacak bir sistem geliştirmelidir. Sorumluluğundaki ekip ile sık sık toplanarak afet ve acil durumlar ile ilgili operasyon eğitim çalışmaları ve planları yapmalıdır. Müdahale hizmetleri için gerekli olan personel ve malzemeyi belirleyip temin edilmesi için girişimlerde bulunması gereklidir.

Müdahale birimi sorumlusu tüm haberleşmelerin bir kopyasını haberleşme hizmet sorumlusuna göndermeli, tüm kararları ve yapılanları belgelemelidir. Olası bir afet ve acil durumda kaç kişinin (gönüllüler de dâhil olmak üzere) operasyona sevk edilebileceğinin kararını vermeli ve operasyona müdahale edenlerin dinlendirilmesi ve değiştirilmesi ile birlikte operasyona katılan personelin ailelerini bilgilendirmelidir.

Binanın güvenli olup olmadığına da karar verecek değerlendirmeleri yapmalı, binanın zarar görmüş kısımlarının belirlenmesi ve boşaltmanın gerekli olup olmadığını olay komutanına bildirmelidir.

Kapasiteleri ve yenileştirme eğitimleri tatbikatlarla geliştirilmelidir. Bu eğitimi almamış personel kesinlikle görevlendirilmemelidir.

5.4.5.2.1. Yangın ve Kurtarma Görevi

Yangın kurtarma birimi takımlarının en az iki kişiden oluşması gerekmektedir. Bu birimde bulunanlar öncelikle kendi güvenliklerini sağlamalı ve kendilerini herhangi bir tehlike ile karşılaşacak durumlara sokmamalıdır. Müdahale gerektiren durumlarda uzmanlıkları ve aldıkları eğitimlerin öğretileri dışına çıkmamalıdır. Müdahale sırasında önce emniyet tedbirlerini almalı ve durumun boyutunu mümkün olduğunca doğru bir şekilde belirleyerek, operasyonel ve emniyet süreçlerini takip etmesi ve kurallara uyması gerekir.

Birim olarak görevleri yangınları kontrol altına almak ve söndürmek, radyoaktif dekontaminasyonu yapmak, can kurtarma ve enkaz kaldırma çalışmalarına yardım etmek, yangın önleyici tedbir, tertip ve kontrolleri sağlamak, binalarda meydana gelen basit bozuklukları onarmak, tehlikeli durumda olanların desteklenmesini veya yıkılmasını sağlamak olarak sıralanmaktadır.

Kapasiteleri, yenileştirme eğitimleri ve tatbikatlarla geliştirilmelidir. Bu eğitimi almamış personel kesinlikle görevlendirilmemelidir.

5.4.5.2.2. İlk Yardım Görevi

İlk yardım ekibi kendilerini tehlikeye sokacak herhangi bir hareket yapmamalı, uzmanlıkları ve aldıkları eğitimlerin öğretileri dışına çıkmamalı, öncelikle emniyet tedbirlerini almalı ve durumun boyutunu belirleyerek tüm operasyonel ve emniyet süreçlerini takip etmelidir.

İlk yardım birimi müdahaleden, tahliye ekibiyle birlikte yaralıların en yakın hastaneye ulaştırılmasını sağlamaktan, ilk yardımdan ve tıbbi konularda danışmanlık yapmadan

sorumludur. Gerektiği durumlarda görevlilerce sağlanamayan tıbbi servislerden müdahale birimini ve olay komutayı haberdar eder. Afettede için ölüm olasılığı bulunduğu, bilinen en doğru hareketin yapılmasından sorumludur. Her bölümde ve idarede birer eczane dolabı bulundurmaya sağlamak ve bakımını yapmakla yükümlüdür.

Kapasiteleri, yenileştirme eğitimleri ve tatbikatlarla geliştirilmelidir. Bu eğitimi almamış personel kesinlikle görevlendirilmemelidir.

5.4.5.2.3. Ziyaretçi Bilgilendirme Görevi

Afet ve acil durumlarda mümkünse görevini belirten bir yepek ya da benzeri bir bilgi verecek biçimde giyinmelidir. Ziyaretçilerin istekleri ve bilgilendirme taleplerine sakin, nazik ancak kararlı bir şekilde yardımcı olmaya çalışır. Bu süreçte bilgisi olmadığı durumlarda ziyaretçilere yanlış ya da doğruluğundan emin olmadığı bilgileri vermemeli, tartışma ortamlarının oluşmasını engelleyici ve uzlaştırıcı bir yol izlemelidir. Girilmesi yasak olan bölgelere ziyaretçilerin erişimini engelleyecek bilgilendirmeleri yapmalı ve ziyaretçiler arasında izdiham ve kargaşa oluşmasını engellemelidir.

5.4.5.3. Bilgi ve Planlama Birimi

Bu birimin görevleri arasında personel araç gereç gibi gerekli kaynakları belirlemeli ve bu kaynaklara ihtiyaç duyulan bölümleri saptamalı, mevcut ve ihtiyaç duyulan malzemeleri belirlemeyerek öncelikli bölgeleri saptamalı ve kaynakların dağıtımını yapmalıdır.

Afet ve acil durumlarda, müze binasında görevde olan ve görevlendirilecek olan personelin öncelik sırasına göre yerleştirilmesinden sorumlu olan bu birim, afet ve acil durum anında gelen personeli kontrol etmeli ve kayıtlarını yapmalıdır. Personeli göreve çağırma, personeli dinlendirme ve nöbet değişimlerini sağlama çalışmalarını planlamalıdır. Binada bulunmak zorunda olanların barınak, beslenme ve sağlık hizmetleri için gerekli organizasyonları yapmalı, halktan gelecek yardımları kabul ederek, bu iş için gerekli organizasyonu yapmalıdır.

Dışarıdan gönüllü olarak çalışmaya gelenleri koordine etmeli, denetlemeli ve çalışacakları alanları planlamalıdır. Diğer binalardan gelebilecek olan arama-kurtarma ekiplerini koordine etmeli ve denetlemeli, afet ile ilgili birimlerinin yaptıklarının dokümantasyonunu sağlamalı, mevcut bina afet ve acil durum planının başarılı olup olmadığını belirleyerek bunu müzenin idari amirine bildirmelidir.

5.4.5.3.1. Belgeleme Görevi

Bu alanda görevli olan kişi olayın gelişmesine yönelik kaynakların durumu, bilginin toplanması, değerlendirilmesi, saklanması ve kullanılmasından sorumludur. Müze binasında görülen hasarları haritaya; elindeki kat, cephe ve bölüm planlarına işaretlemesi gerekmektedir. Kat planlarının olmadığı durumlarda hasar eskiz planlarını elle yapmalı ve hasarları

planlar üzerine işaretlemelidir. Sadece binadaki büyük hasarların kaydedilmesi zaman açısından önemlidir. Eğrilme, şişme veya ayrılma gibi nedenlerle çökme noktasına gelmiş duvarlar ile büyük ve derin çatlaklar öncelikli alanlardır.

5.4.5.3.2. Durum Belirleme Görevi

Bu alanda görevli kişi olayın gelişmesine yönelik kaynakların durumu, bilginin toplanması, değerlendirilmesi, saklanması ve kullanılmasından sorumludur. Alanın doğru haritasını ve binaların plan veya krokilerini edinmeli, olası afet sonrası insan ve eser durumunu, pozisyonlarını plan-krokiler üzerinde işaretleyerek, fotoğraf çekerek belgelemeli ve kaynaklara yönelik sürekli değerlendirme ve güncelleme yapılmasını sağlamalıdır.

5.4.5.3.3. Personel Yönlendirme Görevi

Bu alanda görevli kişi olaya destek olunmasında, personelin hangi görevleri üstleneceğini koordine edilmesinden sorumludur.

5.4.5.4. Finans Birimi

Mali, idari işler ya da finans yönetim bölümü olarak da nitelendirilen bu birim afet ya da acil durum ile ilgili idari işler, maliyet analizi, finans izleme ve etme yolları konularından sorumludur. Finansal kayıtları tutma, izleme ve personelin çalışma saatlerinin kayıtlarını tutma işlerini yürütme görevleri bulunmaktadır.

5.4.5.4.1. Puantaj Görevi

Bu alanda görevli olan kişi afet ve acil durumlarda personelin ve gönüllülerin çalışma saatlerini (puantajı) tam ve doğru bir şekilde tutmaktan sorumludur.

5.4.5.4.2. Satın Alma Görevi

Bu alanda görevli kişi satın alma kayıtlarının tam ve doğru olarak yapılmasından sorumludur. Genel olarak satın alımlar müze idaresince kararlaştırılır, ancak afet ve acil durumlarda müzede yürütülen çalışmalar için bazı şeylerin acele elde edilmesi gerekebilir. Bu nedenle bu alanda gerekli olacak ihtiyaçları önceden belirleyerek temin etmesi, afet ve acil durumlardaki süreçleri kolaylaştıracaktır.

5.4.5.5. Lojistik – İletişim Birimi

Lojistik birimi olaya bağlı olarak araç-gereçlerin ve malzemelerin, hizmetlerin ve personelin sağlanmasından sorumlu olan birimdir. Afet ve acil duruma müdahale edilirken müdahale ekibine gerekli olan insan gücü, ekipman ve malzemeleri temin etmek, bürolar ve salonların en seri şekilde paniğe meydan vermeden tahliyesini sağlamak ile birlikte gerekli olan tahliye ve haberleşme sistemlerini kurulumundan ve çalışır halde olmasından sorumlu olmalıdır.

5.4.5.5.1. Malzeme Temin Görevi

Bu alanda görevli kişi olaya destek olunması için malzeme, donanım ve donatıların taşınması ve sağlanmasından sorumludur.

5.4.5.5.2. İletişim Görevi

Bu alanda görevli kişi müze afet alanı ile müze bölgesindeki bağlantılarda yapılan yazılı ve sözlü iletişim-haberleşmenin kurulması, yönlendirilmesi ve koordine edilmesini sağlamak-tan sorumludur. Eğer müze bölgesindeki diğer kuruluşlarla bağlantı sağlanamıyorsa, diğer kuruluşlar aracılığı ile iletişim kurulmasını sağlamaktan da sorumludur.

Afete hazırlık, afet sonrası ara müdahale aşamasında müzenin iş birliği yapacağı ve arama-kurtarma hizmeti alacağı (AFAD, İtfaiye, Ambulans, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı-Genel Müdürlükler-İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Valilik, Kaymakamlık, Muhtarlık ICOMOS-ICORP-Türkiye, vb. gibi) kurumlarla iş birliği yapılmalı ve ortak tatbikatlar düzenlenmelidir. Bu kurumların iletişim bilgileri mutlaka listelenmeli ve korunmalıdır. Düzenli tatbikatlar, acil durum ortaya çıktığında tüm müze çalışanlarının ve diğer kurum paydaşlarının sorumluluklarına aşına olmasını, sakin, esnek ve etkili bir şekilde müdahale etmelerini sağlayacaktır.

5.4.5.6. Destek Birimi

Afet ve acil durum planında herhangi bir görevi olmayan veya afet ve acil durum planında bir görevi olup da görev verilmemiş tüm personel bu ekibi oluşturmaktadır. Bu birimde yer alacak kişiler olası bir afet ve acil durumda olay komuta merkezine başvurarak üstlenebilecekleri görevleri öğrenebilirler. Genel olarak bu birimde yer alacak kişilere ziyaretçilere tahliye sürecinde refakat etme, birimler arasındaki yazılı bilgilerin iletimi, lojistik biriminin malzeme tedarik süreçlerine destek olmak, standart güvenlik kuralları doğrultusunda ziyaretçilere destek olmak, herhangi bir yaralanma ya da incinmeyi hemen rapor etmek ve olay komuta merkezinin uyarılarını takip etmek görevleri verilmesi önerilmektedir. Bu destek biriminin oluşturulması ve destek biriminde görev alacak personelin afet bölgesine uzak illerden seçilmesi önemlidir. Her müze kendine belirleyeceği bir afette kardeş müze ile koordinasyon sağlayarak kriz dönemlerinde bu desteği sağlamalıdır. Örnek olarak İstanbul'da yer alan bir müzenin afette kardeş müzesi Trabzon olabilir.

5.4.6. Müze Afet Acil Durumlara Yönelik Görevler İçin Gerekli Olabilecek Ekipmanlar

Bu ekipmanların genel bir afet ve acil durum planı kapsamında ihtiyaç olacak malzemeler referans alınarak oluşturulmuştur. Bu nedenle afetlere yönelik risklerin azaltılacağı müzenin ve içinde sergilenen koleksiyonların niteliği ve niceliğine göre bu ekipman listesi geliştirilebilir.

Ayrıca bu ekipmanların sayısının belirlenmesinde afet ve acil durum planında görevli personel sayısı belirleyici olacaktır.

Bu ekipmanları sadece afet ve acil durum anında bu ekipmanların kullanımına yönelik eğitim almış planda görevli personelin kullanılacağı ve normal zamanlarda düzenli olarak kontrol edilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

- ✓ Megafon
- ✓ Yangın İhbar Telefonu
- ✓ Bekçi Kontrol Saati
- ✓ Pili veya Akülü El Feneri
- ✓ Walkie Talkie Telsiz
- ✓ Fotoğraf Makinesi ve Piller
- ✓ Telsiz
- ✓ Pusula
- ✓ İlk Yardım Çantası 1 (içinde gazlı bez, pamuk, sargı bezi, oksijenli su, yanık kremi, atel, turnike lastiği, flaster ve makas bulunur.)
- ✓ İlk Yardım Çantası 2-Personelin kullanmak zorunda olduğu özel ilaçlar, gözlükler, temizlik gereçleri (peçete, ıslak mendil...vb) kurşun kalem, silgiler, kalemtraşlar, A4 kağıt, cetvel, pergel
- ✓ Ambu (solunum destek) cihazı
- ✓ Sedye
- ✓ Battaniye
- ✓ Yanmaz Elbise
- ✓ Oksijen Tüplü Maske
- ✓ Gaz Maskesi (Filtreleri ile birlikte)
- ✓ Çizme
- ✓ Eldiven
- ✓ Baret
- ✓ Liberatör (kurtarma halatı)
- ✓ Yağmurluk

- ✓ Emniyet Kemerini
- ✓ Geçme Merdiveni
- ✓ Madeni sürmeli Merdiveni (En az 9 metrelik)
- ✓ Atlama arşafı
- ✓ Havalı Atlama Yastığı
- ✓ Manika (Kurtarma Tüneli)
- ✓ Balyoz
- ✓ Kazma
- ✓ Kürek
- ✓ Balta
- ✓ Kanca
- ✓ Manivela Demiri
- ✓ Küskü Demiri
- ✓ Keski
- ✓ Demir Testeresi
- ✓ Ağaç Testeresi
- ✓ Kova
- ✓ Su varili
- ✓ Yangın söndürme cihazı (Muhtelif cins ve büyüklükte)
- ✓ Lans (hortum başlığı)
- ✓ Rekor
- ✓ Motopomp
- ✓ Köpük jeneratörü ve lansı (hortum başlığı)
- ✓ Hidrant (yangın aparat) anahtarı
- ✓ Doğalgaz anahtarı
- ✓ Boru anahtarı
- ✓ İzoleli pense
- ✓ Kontrol kalemi
- ✓ 12 m.lik sızai (sisal) halat
- ✓ Hortum ve ip makarası
- ✓ Torba-uval
- ✓ Büyük-küçük boy p torbaları
- ✓ Konaklama adırları
- ✓ Eser Koruma-Kurtarma adırı (adırları)

5.4.7. Müze Afet Acil Durumlara Yönelik Görevler İçin Gerekli Olabilecek Ekipmanlar – Eser Tahliyesi

Sergilenen veya depodaki eserlerin nitelikli tahliyesi için sedye ve eser taşıma arabaları haricindeki gerekli malzeme ve ekipmanlar KUMID'in 2016 yılında Türkçeye kazandırdığı UNESCO Kültür Mirasını Koruma El Kitapları Kitap No: 5 DEPODAKİ KOLEKSİYONLARIN ELLEÇLENMESİ Sayfa 46-47 den doğrudan alıntılanmıştır (UNESCO-KUMID, 2016, ss. 46-47).

Eserlerin depolanması ve nakli için yaygın olarak kullanılan malzemeler

Parçalar	Tanımlar	Ürün markası ve Genel Adı	Amaçları
Torbalar	Açılıp kapanabilen polietilen torbalar	Ziplocks®, Baggies®, Minigrip®	<ul style="list-style-type: none">Küçük boyutlu eserlerin depolanması. Dikkat! Hava dolaşımına imkân vermek için torbalar hermetik olarak yalıtılmamalıdır.
Tabaka (eser ile doğrudan temas için)	İnce asitsiz kağıt		<ul style="list-style-type: none">Malzemeleri ayırmak ya da kaplamak için eserlerin arasına yerleştirilir.Dolgu malzemesi veya üç boyutlu yuva olarak kullanılır.
Film (eser ile doğrudan temas için)	PET şeffaf polyeşter film (Polietilen tereftalat)	Mylar®, Melinex®	<ul style="list-style-type: none">Eserin yüzeyi yapışkan olduğunda eseri sarmak için kullanılan malzemedir. Dikkat! Statik elektrik yüklenebilir.
Bez (eser ile doğrudan temas için)	Yıkamış tül bent, pamuk ve keten		<ul style="list-style-type: none">Eseri sarmak için kullanılan malzemedir.
Kumaş (eser ile doğrudan temas için)	Karıştırılmış yüksek yoğunluklu polietilen liflerden oluşan dokunmamış kumaş	Tyvek®	<ul style="list-style-type: none">Toz kılıfı ve etiket olarak kullanılır. Dikkat! Bazı çeşitleri Teflon® içerir.
Dolgu	Pamuk ve polyeşter yastık, yorgan dolgusu	Fibrefill®	<ul style="list-style-type: none">Pamuklu malzeme ile kaplanmış yastık/tampon ya da yumuşak desteklerin yapımında kullanılır.
Kumaş	Pamuktan (ya da polyeşterden) yapılmış boru biçimli (yuvarlak) esnetilebilen örme kumaş	Stokinet (alçı çorabı vb.)	<ul style="list-style-type: none">İçi yastık, yorgan dolgusu veya bez ile doldurulur, depolama ve sergileme destekleri yapmak için kullanılabilir.
İplik/Şerit (Kuşak)	Pamuk ya da polyeşter iplik veya şerit (kuşak)		<ul style="list-style-type: none">Bir eserin farklı kısımlarını raptetmek için kullanılır.

Destek	Asitsiz tabla/mukavva (bazen oluklu)	Mattboard	• Destekler (altlıklar) ve küçük tepsiler.
Destek	Üst tabakası kâğıt olarak asitsiz köpük özlü sıkıştırılmış (ekstrüzyon, polistrine veya poliüretan)	Kapaline®, Artfoam®	• Orta tabakası kimyasal olarak kararlı/durağan olmadığından sadece geçici kullanım için uygundur.
Destek	Balpeteği destek/altlık levhaları	Asitsiz sert ve esnemez karton/mukavva	• Ağır eserler için destek/altlık olarak kullanılır.
Destek	Oluklu polipropilen levhaları	Coroplast®, Vikuprop®	• Ağır eserler için destek/altlık olarak kullanılır ve dayanak görevi yapar.
Destek (esnek)	Çaprazbağlı polietilen köpük	Plastazote®, Cubicel®	• Dolgu ve bir üst katman olarak eser ile doğrudan temas halinde kullanılır. • Depoda bulunan veya nakledilen koleksiyonları yastıklar/tamponlar. Destekleri/altlıkları, çekmeceleri ve rafları kaplamak için kullanılır. Küçük eserler tutturulmalıdır.
Destek (sert)	Kapalı hücreli beyaz polietilen köpük	Polyfoam®, Ethafoam®, MuseumArt Foam®	• Depolama destekleri/altlıkları içinde yastıklama/tamponlama ve destek sağlar. Ayrıca paketleme ve nakliye için kullanılır. Tabakalar çekmeceleri veya rafları kaplamak için kullanılabilir. Dikkat! Kalınlığı ve yoğunluğu eserin ağırlığına uygun olmalıdır. Yüzeyi pürüzlü olabilir ve daha yumuşak bir malzeme ile kaplı olmalıdır.
Tutkallar ve bantlar/şeritler	•Düşük sıcaklıkta eriyen tutkal • Su ile etkinleşen kâğıt ya da keten bant • Pamuk veya polyester fitilli kumaş (dokuma) şerit	Velcro®	• Malzemeleri raptetmek için yapıştırıcılar. Dikkat! Eser ile doğrudan temas etmemelidir.

5.4.8. Personele Afet Yönetimi ve Plan İle İlgili Eğitim Verilmesi

Müzelerde afet ve acil durumlara yönelik gerçekleştirilecek çalışmaların en önemli bölümünü çeşitli görev kademelerinde görevlendirilecek personelin görevleri ve bu görevleri kapsamında kullanacağı ekipmanların kullanımına yönelik alacakları eğitimler oluşturmaktadır. Bu kılavuz kapsamında aktarılan bilgilerin, görev alanları ve bu görev alanlarına atanacak kişilerin görev tanımlarına yönelik olduğu, afet ve acil durumlarda operasyonel çalışmalar için bu eğitimlerin alınmasının hayati öneme sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle personelin düzenli olarak eğitimler alması ve bu eğitimlerin belirli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir. Müzelerde afet ve acil durumlara yönelik alınacak eğitim başlıkları, eğitim takibini ve personel görevlendirilmesini kolaylaştırmak için aşağıda sunulan tablonun kullanılması önerilmektedir.

Tablo 9 Afetlerle İlgili Alman Eğitimler Tablosu

AFETLERLE İLGİLİ ALINAN EĞİTİMLER ve EĞİTİM TARİHLERİ		EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR (AFAD, Kızılay, vb.)	EĞİTİME KATILAN MÜZE PERSONELİ Adı / Soyadı
Afete Hazırlık	1: 2: 3:		
Yangın Söndürme	1: 2: 3:		
İlk Yardım	1: 2: 3:		
Arama ve Kurtarma	1: 2: 3:		
Afet Psikolojisi	1: 2: 3:		
Ekip Organizasyonu	1: 2: 3:		
Tahliye	1: 2: 3:		
Diğer	1: 2: 3:		

5.4.9. Sessiz Tehlike: Böcekler

Projemizin ana amacı müzelerde afet risklerinin en aza indirilmesinde yapısal olmayan risklerin nasıl azaltılabileceği yönelik temel prensipleri içeren Türkçe bir “Kılavuz” hazırlamak, dijital ve basılı olarak yayınlamaktır. Ancak öngörülmeyen, eserlerde sinsice büyük tahribata yol açan ve “Biyolojik Afetler”in arasında sayılan Sessiz Tehlike: Böcek konusunda afet planı özeti yapılması gerekli görülmüştür.

Böcek tuzakları kullanılarak yapılmış denetim sonuçlarının analizi, bu sonuçlara göre bilgisayar analizi ve haritalama (böcek türlerinin tespiti ve yapı içerisindeki nem ve ısı oranları ile kıyaslanarak ve ortamdaki böcek hareketliliğinin yıllara göre tespiti) yapılarak önlem alınması gerekmektedir. Farklı Haşerelerle mücadele yöntemlerinin tespiti ve çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Gerek sergilenen koleksiyonlarda gerekse depodaki eserlerde bu sessiz tehlike önceden fark edilmez ve müdahale edilmezse büyük tahribata neden olur.

Bu nedenle;

- Koleksiyonun kendisi dışında; personelin yemek artıkları, ofis veya varsa mutfak kısmındaki gıdalar ve çöpler de böcekler için cezbedicidir. Saksı bitkileri veya sudaki çiçekler, ölü bitkiler ve çiçekli bitkilerin polenleri de böcek varlığını teşvik eder. Bina içinde bitki yetiştirilmemeli, yiyecekler ve çöpler sıkıca kapatılmış biçimde saklanmalı ve mutlaka günlük olarak uzaklaştırılmalıdır.
- Depo alanlarına kesinlikle yiyecek ile girilmemelidir.
- Depo alanına girilirken öncelikli olarak yapışkanlı paspaslardan geçilerek daha sonrasında da galoş giyilmelidir.
- Yeşillendirilmiş alanlar binanın dış duvarından en az 50 cm ile 1 m uzakta başlamalıdır.
- Kâğıt, ahşap, tekstil gibi eserler böcek riskine karşı hemen incelenmelidir. Açık renkli temiz bir yüzey üzerinde dikkatlice tarama yapılmalı ve bu işlem süresince eserler arşiv kutuları içinde diğer eserlerle temas etmeyecek biçimde saklanmalı, sürekli takip edilmelidir.
- Yapışkan tuzaklar kullanılarak rutin böcek takibi yapılmalıdır.
- Özellikle organik kültür varlıklarının depolandığı alanlar ayda bir temizlenmeli ve böceklenme açısından düzenli olarak asgari 6 aylık periyotlarla kontrol edilmelidir. Ayrıca yıllık olarak da detaylı temizlik yapılmalıdır.

5.4.10. Afetten Önce Yapılması Gereken Son Kontroller

Tablo 10 Afetten önce yapılması gereken son kontrol listesi

1. Personelinizin kişisel ve ailelerinin iletişim bilgileri listesi hazır mı? WhatsApp ve Facebook grubu kuruldu mu?	EVET	HAYIR
2. Müzenizin kurumlar arası ve yerel-ulusal medya iletişim bilgileri hazır mı?	EVET	HAYIR
3. Müzenizde ziyaretçi, personel, eserler ve diğer resmi belgeler için yönlendirme, nakil, tahliye tabelaları var mıdır?	EVET	HAYIR
4. Müzenizde ve her personelinizde olması gereken "Afet Çantası 1 ve 2" hazır mı? Düdük, fener gibi fiziksel iletişim araçları hızlıca ulaşılabilecek yerde midir?	EVET	HAYIR
5. Bina temizlik, bakım ve güvenlik görevlilerine yönelik eğitimleri sürdürüyor musunuz?	EVET	HAYIR
6. Çalışanlara su, gaz ve elektrik kapatma vanaları ile yangın söndürücülerini nasıl kullanacakları konusunda eğitim veriyor musunuz?	EVET	HAYIR
7. Kurumunuzun bir afet ve acil durum planı var mı?	EVET	HAYIR
8. Kurumunuzun "Olağan Çalışma ve Acil Durum Emir Komuta Zinciri" hazır mı?	EVET	HAYIR
9. Kurumunuzun bir afet ve acil durum planına yönelik düzenli eğitim/tatbikatlar yapıyor musunuz?	EVET	HAYIR
10. Binanın her yerinde gezerek tüm tahliye ve giriş yollarını belirlediniz mi?	EVET	HAYIR
11. Tahliye yollarının önünde engel oluşturacak nesnelere olup olmadığını kontrol ettiniz mi?	EVET	HAYIR
12. Çevrenizdeki altyapı değişikliklerinden haberdar mısınız?	EVET	HAYIR
13. Müze binanızda öncelikle böceklenmeye veya yangına neden olabilecek ahşap kullanım alanlarını izole ettiniz mi?	EVET	HAYIR
14. Müzenizin içinde ve dışında insanların (personelin ve ziyaretçilerin) tahliyesinin yanı sıra eserlerin naklinin yapılacağı alanları belirlediniz mi?	EVET	HAYIR
15. Müzenizde Afet sırasında ve sonrasında ilk önce hangi eserleri kurtaracağınızı belirlediniz mi?	EVET	HAYIR
16. Mavi Kalkan (Blue Shield) Bayrağınız mevcut mu?	EVET	HAYIR
17. Kültürel Miras Acil Müdahale destek ağınızı oluşturduğunuz mu?	EVET	HAYIR
18. Afette Kardeş Müzenizi belirlediniz mi?	EVET	HAYIR

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Her müzede risk faktörlerinin bağımsız olarak değerlendirilmesi, risk yönetimi için bütçe ayrılması ve afet durumunda, müze içerisinde geçmiş yıllarda oluşan kazalar, kayıplar, zararlar, vb. hakkında bilgi toplanması gerekmektedir.

Risk faktörleri müze binasının dışından (çevresinden) müze binasının içine olacak şekilde tespit edilmesi şarttır. Bina tasarımı ve bina yönetimi risk faktörlerini tespit edilmesinde önemli rol oynamaktadır.

“Kültür Mirasına yönelik afet risklerinin etkin yönetimi için hazırlanacak planın” tüm afet yönetim planları için de geçerli olan bazı özelliklere sahip olması planın başarısını arttıracaktır.

1. Açık Anlaşılır Afet Yönetim Politikasının Oluşturulması
2. Yasa -Yönetmelik ve 11. Kalkınma Planından Destek Almak
3. Ulusal Afet Yönetimi ve Müdahale Planına Dâhil Olmak
4. Merkezi İdareye Bağlı Olmak
5. Bütünleşik Bir Plana Sahip Olmak
6. Eğitim ve Tatbikatla Planın Uygulanabilirliğini Sınamak (Ünal 2012, 136-144)
7. Tüm Eylem Aşamaları İçin Finans Kaynağını Belirlemek

ÖNERİLER

Madde 2 Gereği:

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nun Temmuz 2019'da yayınladığı On Birinci Kalkınma Planının (2019-2023) ilgili maddelerinde (Madde 630, 666, 724.3) “Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımızın, afet riskini dikkate alacak şekilde korunması ve İstanbul’da yer alan kültür ve tabiat varlıklarının afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır” şeklinde planlamalar yapıldığı görülmektedir. On Birinci Kalkınma Planı dikkate alınarak “Müzelerde Afet Riskinin Azaltılması” için ülke genelinde beklenen adımların ivedilikle atılması önerilmektedir.

Madde 3 Gereği:

Öncelikli önerimiz daha büyük bütçeli Projelerle STK, Üniversite ve Kamu Kurumları (AFAD, vb.) iş birliği ile kültürel mirasın korunmasında farklı başlıklar için afet risklerinin azaltılmasına yönelik benzer (örneğin arkeolojik alanlar, somut olmayan kültürel miras, vb.) kılavuzlar geliştirilerek son kullanıcılara sunulmasıdır.

Bilindiği üzere, afetlerde kültür varlıklarımızın korunması, kurtarılması, müdahale edilerek yeniden sergilenmesi veya toplumun hizmetine sunulması ve onların afetlerde çalınıp-yağmalanmasının önlenmesi, yasa dışı ticarete konu olmaması, arkeolojik kazıların artmaması, vb. için özel ihtisas, teknik, yöntem, malzeme ekipman vb. gerektirmektedir. Bu gerçeğin ışığında önerimiz; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, bu alanda çalışan STÖ'lerin ve Akademisyenlerin AFAD Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu'nda temsil edilmesi ve bu alanın Türkiye Afet Müdahale Planı'na (TAMP) kapsamlı bir şekilde dâhil edilmesi amacıyla karar vericiler tarafından gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır.

Afetlerde insanların ölümü, öncelikle somut olmayan kültürel mirasın (gelenekler, ritüeller, hikâyeler, vb.) insandan insana ve insandan topluma aktarılmasını duraklatır ya da tamamen engelleyebilir. Afetlerde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının tahrip olması veya tamamen yok olması insanın "kültürel miras ve kültürel mirasa ulaşma hakkını" engeller. Bu nedenle mümkünse "Afetlerde Zarar Görebilirlik" kavramına "Kültürel Zarar Görebilirlik" alt başlığının ilave edilmesi için gerekli ulusal ve uluslararası çabaların başlatılması önerilmektedir.

Madde 4 Gereği; Afetlere hazırlık amacıyla müze binası ve eserler için yapılacak her liste, yazılı ve dijital olarak müzede sadece yetkililerin ulaşabileceği güvenlik altında tutulmalıdır. Söz konusu listelerin bir sureti mutlaka müze dışında tutulmalıdır. Bu nedenle Kültür Varlıklarının Korunması için Afet ve Acil Durumlar için "acil durum müdahale TEPE komuta sistemi" T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulabilir ve hazırlanan her türlü belge, yedek olarak yazılı ve dijital bir şekilde bakanlık bünyesinde tutulabilir.

Çok ciddi bir felaket durumunda, oluşturulacak bu komuta birimi öncülüğünde, başka bir ülkeden veya uluslararası toplumlardan yardım organize edebilir.

7. KAYNAKÇA

- AFAD** (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, T.C. Başbakanlık Afet Acil Durum Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Akalın, Ş.H.** (2011). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara (1305).
- Ambraseys, N.** (2009). Earthquakes in the Mediterranean and Middle East. New York: Cambridge University Press.
- Ambraseys, N., Finkel, C.F.** (1991). The Seismicity of Turkey and Adjacent Areas: A Historical Review 1500-1800. İstanbul: ErenYayıncılık.
- Ayverdi, İ.** (2010). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul (621, 410).
- Balamir, M.** (2014). İstanbul İli, Sazlıbosna (Arnavutköy)-Kayabaşı (Başakşehir) Civarının Jeolojisi ve Yapısal Evrimi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Beck, U.** (2014). Risk Toplumu Bir Başka Modernliğe Doğru. (Kazım Ö. Bülent D. Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Brinkerhoff, D.W., Morgan, P.J.** (2010). Capacity and capacity development: Coping with complexity, Public Administration and Development.
- Carter, W.N.** (2008) Disaster Management A Disaster Manager's Handbook. Mandaluyong City: Asian Development Bank Published (4, 20).
- Diñer, İ.** (2012). "KORUMA YAŞATMA Kültür Mirasının Korunmasında "Risklere Hazırlık" Kavramının Gelişimi," Mimarlık Dergisi 364, Mart-Nisan 2012.
<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=378&RecID=2906>
- Fişek, G.O., Müderrisoğlu, S., Yeniçeri, N., Edinçliler, A. Özkarar, G.** (2003). Deprem Zararlarının Azaltılması İçin Eğitim ve Sosyal Çalışmalar, Deprem Master Planı, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Dairesi Zemin ve Deprem İnceleme Müdürlüğü.
- Güner, S.** (2009). "Savaşlar ve Kültürel Miras" II. Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları, Sempozyum Bildirileri (İstanbul, 16-17 Nisan 2009) "21. Yüzyılda Ulusal Savunma" T.C. Beykent Üniversitesi, İstanbul, ss. 90-110.
<http://kumid.net/storage/UNwI9pucX1yVD7Kc5jtfAPdMmVvVid.pdf>
- Harrison, C.G., Williams, P.R.** (2016). A Systems Approach to Natural Disaster Resilience. Simulation Modelling Practice and Theory, Volume: 65, pp: 11-31.
- İDMP (İstanbul İçin Deprem Master Planı)** (2003). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Dairesi Zemin ve Deprem İnceleme Müdürlüğü Raporu.
- İSMEP** (2009). Kişi ve Aileler İçin Afete Hazırlık Eğitimci Eğitimi Kitapçığı, İstanbul Valiliği İstanbul Proje Koordinasyon Birimi Yayını.
- Kadioğlu, M.** (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara, Türkiye, s. 1-34.

- Kadıoğlu, M.** (2011). Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek En Kötüsünü Yönetmek, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul.
- Kadıoğlu, M., Özdamar, E.** (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kates, R.W., Hohenemser, C., Kaspersen, J.X.** (1985). Perilous Progress: Managing the Hazards of Technology. (1st Edition) Boulder: Westview Press.
- KUMID** (2007). AB Kültürel Miras Mevzuatı ve Türkiye Projesi, "Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı" Edt Öz A., K., Güner S., Cilt 2, Senkron Matbaacılık, İstanbul, ss. 3-17, 148-172, 255-258, 52-65, 174-191, 218-227.
- Le Pichon, X., Chamot-Rooke, N., Rangin, C., Sengor, A.M.C.** (2003). The North Anatolian Fault in the Sea of Marmara". Journal of. Geophys. Res. 108, 2179.
- Le Pichon, X., Sengor, A.M.C., Demirbag, R., Armijo, N., Gorur, N., Cagatay, B., Mercier de L., Meyer, B., Saatçılar, R., Tok, B.** (2000). Marine Atlas of the Sea of Marmara (Turkey), IFREMER Data collected on board R. V Le Suroît.
- Lindell, M.K.** (2013). Disaster Studies. Current Sociology Review, Volume: 61, Issue: 5-6, pp: 797-825.
- McFarlane, A.C., Norris, F.H.** (2006). Definitions and Concepts in Disaster Research, Norris, F.H. Galea, S., Friedman, J.M., Watson, P.J. Methods for Disaster Mental Health Research. 3-19. New York: Guilford Press.
- O'Brien, G., O'Keefe, P., Rose, J., Wisner, B.** (2006). Climate Change and Disaster Management. Disasters, Volume: 30, Issue: 1.
- OECD** (2006). The Challenge of Capacity Development Working Towards Good Practice, Paris: DAC Guidelines and Reference, Series - A DAC Reference Document, Paris.
- Otoo, S., Agapitova, N., Behrens, J.** (2009). The Capacity Development Results Framework A Strategic and Results-Oriented Approach to Learning for Capacity Development, Washington, DC: World Bank Institute Learning for Development, Washington, DC.
- Özmen, B., Gerdan, S., Ergünay, O.** (2015). Okullar İçin Afet Ve Acil Durum Yönetimi Planları. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 37-52
- Plattner, T.** (2005). Modelling Public Risk Evaluation of Natural Hazards: A Conceptual Approach. Natural Hazards and Earth System Sciences, Volume: 5, Issue: 3, pp: 357-366.
- Tainter, J.A., Taylor, T.G.** (2014). Complexity, Problem-Solving, Sustainability and Resilience. Building Research & Information, Volume: 42, Issue: 2, pp: 168-181.
- UNISDR** (2009). Terminology, Geneva: UNISDR
- UNESCO-KUMID** (2016). Kültürel Mirası Koruma El Kitapları: Kitap No: 5 Depodaki Koleksiyonların Elleçlenmesi, İstanbul.
- Ural, D.** (2014). "Acil Durum Hazırlık Kapasitesinin Artırılması" İstanbul: T.C. İstanbul Valiliği İstanbul Proje Koordinasyon Birimi İSMEP Yayınları.
- URL – 1:** <https://www.etymonline.com> (Erişim: 17 Mart 2017)
- Ünal, Z.G.** (2012). "Kültürel Mirası Tehdit Eden Afet Risklerinin Yönetiminde Bütüncül Yaklaşımlar" Müzelerde Risk Yönetimi üzerine Uluslararası Konferans-"STERM-Musee" Müzelerde Risk Yönetimi ve Bilim Projesi, Ankara, s. 136-144.
- Ünal, Z.G.** (2018). Delhi Notları: ICOMOS 2017 Genel Kurulu, Mimarlık Dergisi, 399.

Web: URL. <http://kumid.net/storage/yYNPxFM0dB8vQVwtX1vXeOYJXAXFIq.pdf>

Varol, N., Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Dirençlilik Dergisi*, Sayı: 1, Cilt: 1, s.1-9.

Yavaş, H. (2005). Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez – Yerel İlişkiler Açısından Yönetim Sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 3 Cilt: 7.

Yılmaz, S. (2019). “Afet İçerikli Haberlerin Afetlere Karşı Toplumsal Kapasite Geliştirmeye Etkisi”, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 257-271.

Zıvrallı, İ., Cabbar, Ü.N. (2015). “Kültür Varlıklarında Risk Yönetimi; Gelişimi, Güncel Durum ve Öneriler” 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu, IMO, 1-3 Ekim 2015, Cilt 2, s. 155-170.

http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17506_59_16.pdf

7.1. Web Kaynakça: URL

Auf der Heide, E. (1989). *Disaster Response: Principles of Preparation and Coordination*. Atlanta: Online Book. <http://library.ndmctsg.edu.tw/milmed/avitation/file-med/DisasterResponse.pdf> (Son Erişim Tarihi: Eylül2019).

CNN (2013). Fukushima’s Nuclear Power Mess: Five Big Questions. <https://edition.cnn.com/2013/11/07/world/fukushima-nuclear-power-disaster-problems/index.html> (Son Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018).

CRED (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters). *Disaster Data – Handle With Care!* https://www.unisdr.org/files/1078_publication2004emdat.pdf (Son Erişim Tarihi: 25 Eylül 2018).

DEUTSCHE WELLE (2016). URL: <https://www.dw.com/tr/k%C3%BClt%C3%BCr-varliklari-ve-afetler-ile-gerceklesken-olusumler-ve-gelecege-guvenle-devredilmesi/a-35902867>

UN Security Council (2017). Resolution 2347, 24 March 2017

URL: <https://undocs.org/S/RES/2347%282017%29>

HFA (2005, 1-20). *Hyogo Framework for Action 2005-2015, Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters World Conference on Disaster Reduction, 18-22 January 2005, Kobe, Hyogo, Japan; ss.1-20*.

Fuller, T. (2011). Thailand Flooding Cripples Hard-Drive Suppliers.

<https://www.nytimes.com/2011/11/07/business/global/07iht-floods07.html> (Son Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018).

ICOM-CC (2008). *Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage* <http://www.icom-cc.org/242/#.XYXmw3duJPY>

ICSU (International Council for Science) (2005). *Growing out of Natural Disasters. Global Assessment Report*.

<http://irg.bnu.edu.cn/wp-content/uploads/2016/08/Science-Plan-2016-2020-English-version.pdf> (Son Erişim Tarihi: 23 Eylül 2018).

URL: <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf>

BLUE HELMETS FOR CULTURE (2017)

URL: <http://www.florencedailynews.com/2017/04/03/un-culture-blue-helmets-born/>

URL: <https://news.artnet.com/art-world/un-blue-helmets-heritage-protection-342083>

URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260141>

KUMID-WFWHLC. URL: 2010-13: "DÜNYA MİRAS LİSTESİNE KAYITLI SAVAŞTAN UZAK ŞEHİRLER PROJESİ", URL: <http://kumid.net/proje/6/div-styletext-alignleftspan-stylefont-size11pxstrongquotduumlnya-miras-listesine-kayitli-savastan-uzak-sehirler-projesiquote>
<http://www.kumid.net/proje/6/div-styletext-alignleftspan-stylefont-size11pxstrongquotduumlnya-miras-listesine-kayitli-savastan-uzak-sehirler-projesiquote>

ICC-01/12-01/152016. URL: <https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi/Pages/main.aspx>

ICRC-BLEU SHIELD (2020). URL: <https://www.icrc.org/en/document/icrc-and-blue-shield-signed-memorandum-understanding>

ICOM (2008). "Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage" URL: <http://www.icom-cc.org/242/about/terminology-for-conservation/#.X5vC5YgzZPZ>

ICOM-DRMC (2019). URL: <https://icom.museum/en/news/a-new-international-committee-for-cultural-disaster-risk-management/>

ICCROM-FAC (2014). URL: <https://www.iccrom.org/themes/disaster-resilient-heritage/first-aid-cultural-heritage-fac/fac-international-courses>

MTA (Maden Teknik Arama) (2014). Yenilenmiş Diri Fay Haritaları. URL: <http://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/yenilenmis-diri-fay-haritalari> (Son erişim tarihi: 26 Şubat 2019)

SENDAI FRAMEWORK (2015). United Nations Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030 ss. 1-37. URL: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf

UNESCO-KUMID (2016). Kültürel Mirası Koruma El Kitapları (Türkçe). URL: <http://kumid.net/proje/8/div-styletext-alignleftstrongspan-stylefont-size11pxquotunesco-kuumlittuumlr-mirasi-koruma-el-kitaplariquote>
<http://www.kumid.net/proje/8/div-styletext-alignleftstrongspan-stylefont-size11pxquotunesco-kuumlittuumlr-mirasi-koruma-el-kitaplariquote>

UNITE4HERITAGE (2015). URL: <https://www.unite4heritage.org/>

UNESCO-UNITAR-UNOSAT (2015). URL: <https://unitar.org/about/news-stories/news/unesco-and-unitar-unosat-team-protect-cultural-heritage-latest-geo-spatial-technologies>

UNESCO-UNITAR-UNOSAT (2018). FIVE YEARS OF CONFLICT: The State of Cultural Heritage in the Ancient City of Aleppo: A comprehensive multi-temporal satellite imagery-based damage analysis for the, Ancient City of Aleppo, ss.1-143. URL: <https://www.unitar.org/sustainable-development-goals/satellite-analysis-and-applied-research/whs-aleppo>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2005). URL: <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-22101/ab-daimi-temas-noktasi-koordinatordlugu.html>

WFWHLC, URL (2010-13). URL: <http://www.eyeculture.net/wfwhlc/>

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

AKADEMİK ORTAK

AKADEMİSYEN ORTAK
Doç. Dr. Mahmut AYDIN

Müzelerde Afet Risklerinin Azaltılması Başvurusu, 2020

Proje paydaşları ve araştırma ekibi olarak Avrupa Birliği STÖ-Akademi Destek Programı kapsamında yürüttüğümüz Başvurunun çıktısı, Türkçe “**MÜZELERDE AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI KILAVUZU, 2020**” kitapçığının basılmış halini size sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz.

Bu kılavuz öncelikle müze çalışanlarımızı ve ziyaretçilerimizi, ardından müze binalarımızı, salonlarımızı, sergilenen ve depolanan eserlerimizi olası bir afete hazır hale getirecek planlamanın ve uygulamanın temel prensiplerini içermektedir.

Kılavuz ayrıca Uluslararası Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Çalışma Merkezi - İtalya (ICCROM) ve “Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu - Hollanda”nın yayınladığı (2018) ve Türkçe’ye tercüme edilen “KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM 1. El Kitabı” ve “KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM 2. Uygulama Kiti”nde önerilen uygulamaların gerçekleştirilmesinde müzecilerimize, idarecilerine ve ilişkili diğer görevli ve sorumlulara büyük kolaylık sağlayacaktır.

“Müzeler İçin Afet Yönetimi Kılavuzu 2020”nin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının Temmuz 2019’da yayınladığı On Birinci Kalkınma Planının (2019-2023) ilgili maddelerinde (Madde 630, 666, 724.3) yer alan “Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımızın afet riskini dikkate alacak şekilde korunması ve İstanbul’da yer alan kültür ve tabiat varlıklarının afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır” hedefine ulaşma yolundaki planlamaya da katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

“Müzeler İçin Afet Yönetimi Kılavuzu, 2020”nin PDF dosyası KUMID’in ve İAÜ-AFAM’ın web adresinde dijital olarak yayınlanmaktadır.

Yorum ve katkılarınızı almayı dileriz. Onlar gelecekteki çalışmalarda, belki de yeni iş birlikleri oluşturmak amacıyla birlikte yürüyeceğimiz yolumuzu aydınlatacak fenerlerimiz olacaktır.

E-posta: info@kumid.net, serhatyilmaz@aydin.edu.tr, aydinm135@gmail.com

MÜZELERDE AFET RİSKLERİNİN AZALTILMASI KILAVUZU 2020

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla paydaşlar KUMID, İAÜ-AFAM, Doç. Dr. Mahmut AYDIN’in sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Kültürel Mirasın Dostları Derneği-KUMID Rasimpaşa Mh. Rıhtım Cd. No: 28
Derya İş Merkezi, A Blok Kat 1 No 30, 34716, Kadıköy, İstanbul / TÜRKİYE
Telefon-Belgegeçer :(+90-216) 450 65 94 GSM (+90-532) 417 35 34

E-posta: info@kumid.net, s.guner@kumid.net - Skype: [saadet.guner2](https://www.skype.com/join/saadet.guner2) - Web: <http://kumid.net>